

Finansutskottet

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna för 2023—2026

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna för 2023—2026 (SRR 2/2022 rd): Ärendet har remitterats till finansutskottet för betänkande. Ärendet har också remitterats till andra fackutskott för utlåtande. Tidsfrist: 19.5.2022.

Utlåtanden

Utlåtande har lämnats av

- revisionsutskottet ReUU 2/2022 rd
- förvaltningsutskottet FvUU 16/2022 rd
- lagutskottet LaUU 18/2022 rd
- kommunikationsutskottet KoUU 20/2022 rd
- jord- och skogsbruksutskottet JsUU 14/2022 rd
- försvarsutskottet FsUU 4/2022 rd
- kulturutskottet KuUU 12/2022 rd
- social- och hälsovårdsutskottet ShUU 5/2022 rd
- ekonomiutskottet EkUU 26/2022 rd
- framtidsutskottet FrUU 3/2022 rd
- arbetslivs- och jämställdhetsutskottet AjUU 4/2022 rd
- utrikesutskottet UtUU 1/2022 rd
- miljöutskottet MiUU 21/2022 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- finansminister Annika Saarikko, finansministeriet
- avdelningschef, budgetchef Mika Niemelä, finansministeriet
- avdelningschef, överdirektör Mikko Spolander, finansministeriet
- budgetråd Tero Tyni, finansministeriet
- konsultativ tjänsteman Antti Väisänen, finansministeriet
- ministerns specialmedarbetare Joel Kuuva, finansministeriet
- statssekreterare Ann-Mari Kemell
- Inrikesminister Krista Mikkonen
- räddningsråd Janne Koivukoski, inrikesministeriet

Betänkande FiUB 14/2022 rd

- ekonomi- och planeringsdirektör Kati Korpi, inrikesministeriet
- ledande finanspolitisk inspektör Mika Sainio, Statens revisionsverk
- migrationsdirektör Sanna Sutter, inrikesministeriet
- konsultativ tjänsteman Timo Rivinoja, försvarsministeriet
- konsultativ tjänsteman Kimmo Aulake, undervisnings- och kulturministeriet
- vetenskapsråd Soili Vasikainen, undervisnings- och kulturministeriet
- lantbruksråd Esa Hiiva, jord- och skogsbruksministeriet
- ekonomidirektör Jukka Nummikoski, jord- och skogsbruksministeriet
- konsultativ tjänsteman Kaisa Pirkola, jord- och skogsbruksministeriet
- specialsakkunnig Maria Torttila, kommunikationsministeriet
- specialsakkunnig Ville Heinonen, arbets- och näringsministeriet
- överinspektör Juha Karila, arbets- och näringsministeriet
- regionutvecklingsdirektör Johanna Osenius, arbets- och näringsministeriet
- ledande expert Teija Palko, arbets- och näringsministeriet
- konsultativ tjänsteman Petra Tarjanne, arbets- och näringsministeriet
- avdelningschef Kari Hakari, social- och hälsovårdsministeriet
- medicinalråd Taina Mäntyranta, social- och hälsovårdsministeriet
- ekonomidirektör Mikko Staff, social- och hälsovårdsministeriet
- ledande finanspolitisk inspektör Mika Sainio, Statens revisionsverk
- överinspektör Sini Salmi, Statens revisionsverk
- senior ekonom Matthias Striffler, Statens revisionsverk
- prognoschef Meri Obstbaum, Finlands Bank
- forskningshandledare Ilkka Kiema, Forskning om arbete och ekonomi LABORE
- ordförande, professor Jouko Vilmunen, Rådet för utvärdering av den ekonomiska politiken
- verkställande direktör Aki Kangasharju, Näringslivets forskningsinstitut ETLA
- prognoschef Janne Huovari, Pellervon taloustutkimus PTT
- regionutvecklingschef Eira Varis, Norra Karelens landskapsförbund
- generaldirektör Paula Eerola, Finlands Akademi
- ledande expert Olli Lehtilä, Cybersäkerhetscentret
- utredningschef Juha Honkatukia, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- direktör Hannu Kemppainen, Business Finland Oy
- landskapsdirektör Satu Sikanen, Södra Karelens förbund
- specialsakkunnig Mia Malmila, Finlands Kommunförbund
- ekonomisk expert Jussi Ahokas, forskningsenheten BIOS
- chefekonom Pasi Sorjonen, Akava ry
- direktör, chefekonom Penna Urrila, Finlands näringsliv rf
- expert Sampo Seppänen, Finsk Energiindustri rf
- energi- och klimatchef Ahti Fagerblom, Skogsindustrin rf
- generalsekreterare Vertti Kiukas, SOSTE Finlands social och hälsa rf
- chefekonom Patrizio Lainá, STTK rf
- sakkunnig, utvecklingspolitik Silla Ristimäki, Suomalaiset kehitysjärjestöt - Finnish Development NGOs Fingo ry
- chefekonom Ilkka Kaukoranta, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- chefekonom Mika Kuismanen, Företagarna i Finland rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

Betänkande FiUB 14/2022 rd

- Statens ekonomiska forskningscentral
- Helsingfors stad
- Klimatpanelen
- Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikt
- Birkalands välfärdsområde
- Norra Österbottens välfärdsområde
- Egentliga Finlands välfärdsområde
- Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf
- Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter MTK
- Turism- och Restaurangförbundet rf
- Arbetsgivarna för servicebranscherna PALTA rf
- Finlands universitetsrektors råd UNIFI rf
- Finnair Abp
- VR-Group Ab
- doktorand Antti Ronkainen, Helsingfors universitet
- Finlands Kommunförbund
- universitetsforskare Anna Elomäki.

Kultur- och vetenskapsdelegationen har hört

- konsultativ tjänsteman Ville Heinonen, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Riitta Kaivosoja, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Eeva-Riitta Pirhonen, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Esko Ranto, undervisnings- och kulturministeriet
- ekonomichef Pasi Rentola, undervisnings- och kulturministeriet
- direktör Mikael Mantila, Utbildningsstyrelsen
- generalsekreterare Minttu Korsberg, Statens idrottsråd
- verkställande direktör för Finlands filmstiftelse Lasse Saarinen, Kultur- och konstområdets centralorganisation KULTA rf
- utbildningspolitisk expert Risto-Matti Alanko, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- tf. utbildningsdirektör Nina Lahtinen, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf.

Kultur- och vetenskapsdelegationen har fått ett skriftligt yttrande av

- Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry
- Gramex äänitemusiikin tekijänoikeusjärjestö ry
- Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- Sanasto rf.

Kommun- och hälsovårdsdelegationen har hört

- konsultativ tjänsteman Susanna Grimm-Vikman, social- och hälsovårdsministeriet
- ledande expert Sari Kehusmaa, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- forskarprofessor Jaana Suvisaari, Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- direktör Sari Raassina, Finlands Kommunförbund
- utvecklingsdirektör Kristian Wahlbeck, MIELI Psykisk Hälsa Finland rf.

Kommun- och hälsovårdsdelegationen har fått ett skriftligt yttrande av

Betänkande FiUB 14/2022 rd

- Förbundet för mödra- och skyddshem
- Lääketeollisuus ry.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Ekonomiska utsikter

Finlands ekonomi växte med 3,5 procent 2021 och var i färd att återhämta sig snabbt från de ekonomiska konsekvenserna av covidpandemin. Rysslands anfallskrig mot Ukraina försämrar dock de ekonomiska utsikterna och bromsar upp den ekonomiska tillväxten.

Planen för de offentliga finanserna baserar sig på finansministeriets prognos¹ (13.4.2022), där den ekonomiska tillväxten beräknas sjunka till 1,5 procent 2022, uppgå till 1,7 procent 2023 och något över en procent 2024 och 2025. I prognosen antas att tillgången på råvaror och energi från Ryssland kommer att störas, men inte helt avbrytas. I det alternativa scenariot utvidgas sanktionerna mot Ryssland ytterligare och handeln med ryska energivaror upphör, vilket väntas leda till att den ekonomiska tillväxten avtar till 0,5 procent. Ett slut på kriget bedöms på kort sikt ha endast små positiva ekonomiska konsekvenser (tillväxten förväntas då bli 1,7 procent), eftersom man inte nödvändigtvis omedelbart kan avstå från sanktionerna och det är svårt att skingra den rådande djupa misstron mot Ryssland. De sakkunniga ansåg att den ekonomiska prognosen är realistisk. Europeiska kommissionens prognos för maj (16.5.2022) går i samma riktning (ökning med 1,6 procent 2022 och 1,7 procent 2023). OECD varnar emellertid för tynande ekonomi på global nivå i sin juniprognos (8.6.2022) och bedömer att Finlands ekonomiska tillväxt kommer att stanna på 1,1 procent 2022.

I det rådande läget har inflationen tilltagit globalt till följd av stigande energipriser och råvarubrist. Enligt Statistikcentralens preliminära uppgifter steg inflationen i Finland i maj till 7,0 procent (i februari med 4,4 procent) och i euroområdet till 8,1 procent jämfört med motsvarande period året innan. Finansministeriet uppskattar inflationen i Finland till i genomsnitt 4 procent för hela året.

Ökningen av den offentliga skuldkvoten bröts tillfälligt 2021 (65,8 procent) till följd av den starka BNP-tillväxten. Enligt Eurostats statistik låg Finlands skuldnivå (65,8 procent) under sista kvartalet 2021 också betydligt under den genomsnittliga skuldnivån i euroområdet (95,6 procent). Finlands skuldkvot börjar dock öka på nytt 2022 (66,2 procent) och kommer under ramperioden att vara på en högre nivå än före coronaviruspandemin (69,9 procent av BNP 2026).

Statsförvaltningen uppvisar fortfarande det största underskottet bland undersektorerna i de offentliga finanserna, då underskottet beräknas uppgå till i genomsnitt 7,2 miljarder euro under ramperioden. Statsskulden väntas öka till cirka 144 miljarder euro 2023 och 165 miljarder euro 2026. Från och med 2023 förändras strukturen för de offentliga samfunden i Finland när ansvaret för organiseringen av social- och hälsovården och räddningsväsendet överförs från kommunerna till välfärdsområdena. Detta underlättar kommunernas strukturella utgiftstryck som beror på att

¹ Ekonomisk översikt, våren 2022. Finansministeriets publikation 2022:31.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

befolkningen åldras, men ändå uppvisar lokalförvaltningen ett underskott. Velfärdsområdena inleder sin verksamhet med ett litet underskott, vilket beror på massiva investeringar. Arbetspensionsanstalterna och övriga socialfonder beräknas för sin del uppvisa ett litet överskott under den kommande ramperioden.

Även om Rysslands anfallskrig bedöms ha långvariga effekter för världsekonomin, anser de sakkunniga att risken för att euroområdet och Finland hamnar i recession fortfarande är relativt liten. Dock påtalades den ökade risken för stagflation, det vill säga att den ekonomiska tillväxten är låg samtidigt som inflationen är hög.

Utskottet betonar att den ekonomiska utvecklingen är förenad med betydande osäkerhetsmoment, såsom krigets varaktighet, sanktionernas och konfliktens omfattning samt den stigande inflationen och räntenivån. Också eventuella nya vågor till följd av coronavirusläget kan belasta den offentliga ekonomin. Dessutom står de allt mer skuldsatta offentliga finanserna inför utmaningar som redan tidigare funnits, såsom utgiftstrycket till följd av befolkningens åldrande och samtidigt minskade skatteinkomster när befolkningen i arbetsför ålder minskar.

Den finanspolitiska linjen

I och med coronapandemin och Rysslands anfallskrig skiljer sig helhetsbilden av Finlands ekonomi och finanspolitiska behov avsevärt från situationen hösten 2019, då ramen för valperioden fastställdes. Utskottet välkomnar att regeringen i de förändrade situationerna har fört en aktiv och ansvarsfull finanspolitik som ledde till att Finlands ekonomiska tillväxt avtog mindre än väntat under coronapandemin.

Regeringen avstod från utgiftsramen år 2020 och återgången till ramförfarandet år 2021 innehöll flera avvikelser. Dessutom höjde regeringen ramen för 2022 med 900 miljoner euro och ramen för 2023 med 500 miljoner euro. De direkta covidrelaterade kostnaderna täcks fortfarande som utgifter utanför ramen 2023.

Utskottet anser också att det är ändamålsenligt att regeringen gör ett nytt undantag från ramarna i det förändrade säkerhetsläget. Som utgifter utanför ramen finansieras utgiftsökningarna med direkt anknytning till rikets försvar, gränssäkerheten, cybersäkerheten samt biståndet till Ukraina, hjälpen till ukrainare som flyr undan kriget och de omedelbara konsekvenserna av sanktionerna för statens verksamhet. Också tidsbegränsade åtgärder under 2022—2023 som är nödvändiga för försörjningsberedskapen täcks utanför ramen. Hit hör framför allt investeringar som samtidigt ökar den inhemska energiproduktionen och stöder nyttjandet av ny teknik som ersätter fossil energi.

Trots avvikelserna anser utskottet att det är viktigt att ramsystemet för statsfinanserna kvarstår som en central nationell finanspolitisk regel som tryggar en ansvarsfull och långsiktig utgiftspolitik som främjar den ekonomiska stabiliteten. För att säkerställa systemets trovärdighet måste systemet dock reformeras och man måste på förhand komma överens om mekanismer för att avvika från ramförfarandet, genom vilka man kan säkerställa den flexibilitet som behövs vid framtida kriser.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

EU:s finanspolitiska reglering omfattas av den undantagsklausul i stabilitets- och tillväxtpakten som infördes våren 2020 och som tillåter en avvikelse från de finanspolitiska målen även 2022. I Finlands stabilitetsprogram (bilaga 6 till redogörelsen) konstateras att det i detta skede inte kan uteslutas att det fortfarande kommer att råda exceptionella förhållanden 2023. Kommissionen har i vårpaketet för den europeiska planeringsterminen ansett att det finns förutsättningar för en fortsatt tillämpning av den allmänna undantagsklausulen i stabilitets- och tillväxtpakten 2023 och för en deaktivering av den från och med 2024.

Merparten av regeringsprogrammets skattepolitiska åtgärder har redan genomförts, men vissa åtgärder kommer att vidtas 2023. Genom sina beskattningsbeslut har regeringen strävat efter att stärka skattebasen, höja de indirekta skatterna, främja klimatmålen och stärka den ekonomiska tillväxten. Statens skatteinkomster ökar uppskattningsvis med nästan 3 procent per år 2023—2026, med undantag för konsekvenserna av inrättandet av välfärdsområdena.

Högre konsumentpriser

Utskottet uttrycker sin oro över den kraftiga höjningen av konsumentpriserna, som i synnerhet beror på dyrare importerad energi och på bristen på komponenter till följd av coronapandemin och det krig som Ryssland inlett. Den tilltagande inflationen minskar de finska hushållens disponibla realinkomster, vilket i sin tur minskar den privata konsumtionen och bromsar upp den ekonomiska tillväxten.

De sakkunniga som utskottet hörde var eniga om att regeringens beslut om att tidigarelägga indexhöjningarna av den sociala tryggheten och höja resekostnadsavdragen är lämpliga riktade åtgärder för att stödja köpkraften i de hushåll som drabbas hårdast av prishöjningarna. Om inflationen förblir hög finns det skäl att också i fortsättningen se över indexhöjningarna oftare än nu. Allmänna skattelättnader understöddes däremot inte, även om de skulle öka hushållens disponibla nettointkomster, eftersom inflationen samtidigt skulle öka ytterligare. Sänkningen av mervärdesskatten och bränsleskatten är förknippad med inriktningsproblem, men i situationer med exceptionellt pristryck bör olika riktade skattelättnader bedömas noggrant.

Stabilisering av ekonomin

Vid sidan av skuldsättningen till följd av coronakrisen och förändringarna i den säkerhetspolitiska miljön råder det fortfarande ett omfattande långsiktigt hållbarhetsunderskott i de offentliga finanserna på grund av befolkningens åldrande. Finansministeriet räknar med att hållbarhetsgapet är 2,5 procent i förhållande till BNP, dvs. cirka 7 miljarder euro på 2026 års nivå. I och med den ökande inflationen har också räntenivån börjat stiga, vilket ökar statens skuldhanteringskostnader och exponeringarna i statsfinanserna. Dessutom måste vi bereda oss på att ekonomin kommer att möta externa chocker som ökar underskottet även i fortsättningen.

Utskottet anser att det är nödvändigt att aktivt stärka de offentliga finanserna för att obalansen mellan inkomster och utgifter inte ska öka skuldsättningen så att den blir okontrollerbar på lång sikt. Regeringen måste ha en trovärdig plan för att återställa balansen i de offentliga finanserna för att förtroendet för finska statens förmåga att sköta sina skulder och sina övriga åtaganden ska kvarstå. Det väsentliga är strukturella reformer som förbättrar sysselsättningen och den ekono-

Betänkande FiUB 14/2022 rd

miska tillväxten eller dämpar ökningen av de offentliga utgifterna i framtiden. Strukturella reformer, högre sysselsättningsgrad och ekonomisk tillväxt minskar också behovet av utgiftsnedskärningar och skattehöjningar.

Regeringen eftersträvar en socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbar ekonomisk tillväxt. Regeringen strävar efter att stabilisera ekonomin genom de åtgärder som fastställts i färdplanen för stärkande av hållbarheten i de offentliga finanserna och som gäller sysselsättningen, stärkandet av förutsättningarna för ekonomisk tillväxt, åtgärderna för att öka produktiviteten och kostnadseffektiviteten inom den offentliga förvaltningen samt social- och hälsovårdsreformen.

Sysselsättningsåtgärder. Utskottet konstaterar att sysselsättningen har utvecklats starkt och att regeringens mål på 75 procent nästan nåddes i början av 2022, om man beaktar förändringarna i statistikföringen.

Att sysselsättningsgraden ökar är det viktigaste enskilda elementet för ett stärkt inkomstunderlag enligt regeringsprogrammet. Regeringen har utfäst sig att höja sysselsättningsgraden genom att fatta beslut som syftar till cirka 80 000 fler sysselsatta före utgången av decenniet. Den senaste riktlinjen för nya sysselsättningsåtgärder lades fast den 15 februari 2022 (effekt cirka 110 miljoner euro). De beslut som regeringen hittills fattat för att öka sysselsättningen beräknas stärka de offentliga finanserna med sammanlagt 560 miljoner euro på 2029 års nivå med beaktande av kostnaderna för åtgärderna och besparingarna till följd av att sysselsättningen stärks. De viktigaste åtgärdshelheterna är slopandet av tilläggsdagarna inom utkomstskyddet för arbetslösa, den nordiska jobbsökningsmodellen, finansieringsreformen i anslutning till överföringen av arbets- och näringstjänsterna till kommunerna, bestämmandet av arbetsvillkoret för utkomstskyddet för arbetslösa enligt inkomsten i euro samt utvidgandet av läroplikten.

Utskottet ser det som nödvändigt att regeringen målmedvetet fortsätter åtgärderna för att höja sysselsättningsgraden. Det behövs bland annat åtgärder för att minska den strukturella arbetslösheten och långtidsarbetslösheten och motivera allt fler att delta på arbetsmarknaden och aktivt söka arbete. Det är också viktigt att se till att brist på arbetskraft och kompetent personal inte blir en flaskhals för hållbar tillväxt och välfärd. Vid sidan av att förlänga tiden i arbetslivet och förbättra välbefinnandet i arbetet måste man bland annat öka den arbetsrelaterade invandringen, förbättra myndighetsprocesserna i anslutning till invandringen och sörja för invandrarnas utbildning och snabba sysselsättning.

I detta sammanhang lyfter utskottet också fram främjandet av den kreativa ekonomin, de sysselsättningsmöjligheter som ingår i den samt kultursektorns och de kreativa branschernas outnyttjade potential och kapacitet att stärka samhällsekonomin.

Strukturella reformer. Avsikten är att förbättra hållbarheten också genom att effektivisera produktiviteten och kostnadseffektiviteten inom den offentliga förvaltningen. Regeringen genomför de permanenta besparingar på 370 miljoner euro som man kom överens om våren 2021 och som riktas till sänkning av ramnivån (42 miljoner euro) och till olika förvaltningsområden (328 miljoner euro) med undantag av bland annat försvars- och inrikesministeriets förvaltningsområden samt utgifterna för forsknings- och utvecklingsverksamhet.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Den viktigaste strukturella reformen som stärker de offentliga finanserna på lång sikt är reformen av social- och hälsovården och räddningsväsendet som avses träda i kraft i början av 2023. På grund av de merkostnader som hänför sig till omställningsfasen börjar kostnadsbesparingarna realiseras först på 2030-talet.

Stärkandet av förutsättningarna för ekonomisk tillväxt

Forskning, utveckling och innovation (FoUI)

För att stärka den ekonomiska tillväxten är det viktigt att säkerställa en motiverande och stabil miljö för FoUI-verksamhet och på så sätt stärka kunskapsbasen och även öka intresset bland internationella toppförmågor. Det är också viktigt att uppmuntra den privata sektorn att satsa också på riskfyllda FoUI-projekt och att främja tillkomsten av nya lösningar som kan kommersialiseras och skalas på den internationella marknaden.

Enligt regeringsprogrammet och FoUI-färdplanen har Finland som mål att höja FoU-utgifternas andel av BNP till 4 procent fram till 2030, vilket också alla riksdagsgrupper gick in för i den rapport av den parlamentariska FoUI-arbetsgruppen som blev klar i december 2021². Den offentliga sektorns andel av detta är cirka en tredjedel och den privata sektorns cirka två tredjedelar.

För att nå detta mål är det viktigt att statens FoU-satsningar höjs med 344 miljoner euro jämfört med föregående rambeslut. Anslagseffekten av tilläggen är cirka 50 miljoner euro 2023 och stiger till cirka 212 miljoner euro före 2026. Tillägg riktas bland annat till Finlands Akademi, Business Finland och den strategiska forskningen. För yrkeshögskolornas FoU-verksamhet anvisas en permanent höjning på 5 miljoner euro.

Utskottet välkomnar dessa höjningar. De stärker FoU-verksamheten då finansieringen av FoUI-utgifter har minskat och börjat släpa efter finansieringen i många jämförelseländer. Enligt rapporten från den parlamentariska arbetsgruppen minskade FoU-utgifternas andel av BNP näst mest i Finland 2014—2018. Forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet är dock ett mycket viktigt sätt att förbättra produktiviteten och främja ekonomisk tillväxt, och därför är det nödvändigt att öka satsningarna.

För att komma upp i en jämn tillväxt på fyra procent krävs det framöver en betydande höjning av den offentliga finansieringen och lösningar som säkerställer att finansieringen räcker till på lång sikt över valperioderna. Därför är det viktigt att man i enlighet med arbetsgruppens förslag har börjat bereda ett förslag till lag om finansiering av forsknings- och utvecklingsutgifter. Avsikten är att den ska fastställa nivån på statens årliga FoU-utgifter så att den offentliga sektorns FoU-utgifter stiger till 1,33 procent av BNP fram till 2030. Största delen av detta (1,2 procent) är statlig finansiering. I början av 2023 blir också den parlamentariska FoUI-gruppens plan klar. I planen preciseras bland annat de grundläggande riktlinjerna för allokeringen av finansieringen på lång sikt.

² Statsrådets publikation 2021:95.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Utskottet välkomnar också att man i enlighet med arbetsgruppens riktlinjer vid ramförhandlingarna fattade beslut om ett nytt FoUI-skatteincitament vars syfte är att öka företagens FoUI-intensitet. I kalkylen över skatteinkomster har därför det extra avdraget på 100 miljoner euro för forsknings- och utvecklingsverksamhet beaktats. Utskottet betonar vikten av att effekterna av skatteincitamentet följs noggrant.

Utbildning

Regeringen har gjort både permanenta och tidsbegränsade tilläggssatsningar på utbildningen. Den viktigaste reformen under regeringsperioden är den utvidgning av läroplikten som trädde i kraft den 1 augusti 2021 och avgiftsfriheten på andra stadiet, för vilken det har reserverats finansiering på 129 miljoner euro från och med 2024. Utskottet anser det vara viktigt att man noga följer upp hur finansieringen räcker till och säkerställer att den svaga kommunala ekonomin inte ökar ojämlikheten i utbildningen.

Utskottet betonar vikten av att basfinansieringen av utbildningen stärks så att kortvarig projektfinansiering som orsakar mycket administrativt arbete kan minskas. Det är mycket positivt att regeringen överlämnade en proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet. Riksdagen antog lagen den 7 juni 2022 (KuUB 5/2022 rd — RP 55/2022 rd). Genom lagen permanentas från ingången av 2023 ett särskilt understöd som beviljas för åtgärder som främjar jämlikhet i utbildningen. Understödet kommer kunna beviljas för fyra år i sänder. Anslagsnivån för statsunderstödet avgörs i planen för de offentliga finanserna och i budgeten.

Det är också fortsättningsvis viktigt att åtgärda det inlärnings- och välfärdsunderskott som covid-pandemin orsakat. På lång sikt kan det bli dyrare att inte åtgärda inlärningsunderskottet än att investera i utbildning, eftersom inlärningsunderskottet kan återspeglas också i sysselsättningen och välfärden.

Utskottet välkomnar att finansieringsbasen för yrkesutbildningen permanent stärks med 50 miljoner euro från och med 2023. Detta är 30 miljoner euro mindre än den tilläggsfinansiering som tidigare anvisats som temporär framtidsinvestering, men tillskottet ger i vilket fall som helst utbildningsanordnarna stabilitet och förutsägbarhet i nivån på den årliga finansieringen, eftersom den införlivas i det normala finansieringssystemet för yrkesutbildning. Yrkesutbildningen har en viktig roll också när det gäller att främja arbetskraftsinvandring och integrera invandrare i det finländska samhället och på arbetsmarknaden. Det är viktigt att beakta invandrarnas utbildningsbehov även i resurserna för fritt bildningsarbete.

Liksom kulturutskottet (KuUU 12/2022 rd) anser finansutskottet det vara viktigt att högskolornas verksamhetsförutsättningar tryggas i fortsättningen så att de möjliggör en höjning av antalet högskoleutbildade till minst 50 procent av åldersklassen 25—34 år före 2030. Regeringen har redan beslutat öka antalet nybörjarplatser vid högskolorna med drygt 12 000 för 2020—2022. För att målet ska nås krävs det dock nya beslut om att utvidga utbildningen, eftersom det enligt den utbildningspolitiska redogörelsen (SRR 1/2021 rd) behövs sammanlagt 100 000 fler högskoleexamina fram till 2030 än vad som uppnås med nuvarande utbildningsvolym.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Beredskap till följd av förändringarna i den säkerhetspolitiska miljön

Enligt en preliminär bedömning ökar Rysslands angrepp på Ukraina de nödvändiga utgifterna för Finlands offentliga finanser med sammanlagt över 7 miljarder euro under perioden 2022—2026. I det rådande läget är det enligt utskottet oundvikligt att höja utgifterna för försvaret och beredskapen.

För försvarsmaktens omkostnader anvisas en årlig höjning på cirka 130—200 miljoner euro och för anskaffningar av försvarsmateriel ett tillägg på 1,5 miljarder euro. För anskaffning av nya spaningsplan till Gränsbevakningsväsendet reserveras 163 miljoner euro och för omkostnader anvisas ett tillägg på 80 miljoner euro. Man bereder sig också på extra utgifter för invandring och cybersäkerheten förbättras med cirka 40—56 miljoner euro per år.

Utskottet betonar också vikten av att skydda befolkningen och trygga samhällets funktionsförmåga. Utvecklandet av befolkningsskyddet, skyddsrummen och beredskapsplaneringen (inklusive skyddsplaneringen av strategiska objekt samt beredskapen inför nödsituationer med strålrisk) samt de anknytande resursbehoven ska tillgodoses i enlighet med den aktuella redogörelse som behandlats i riksdagen (FiUU 8/2022 rd — SRR 1/2022 rd). Nödcentralsverkets aktionsberedskap måste säkerställas.

Utskottet ser det också som nödvändigt att regeringen åtgärdar det finansieringsunderskott och behov av mer personal inom räddningsväsendet och avtalsbrandkårerna som konstaterats redan tidigare i samband med behandlingen av redogörelsen för den inre säkerheten (FiUU 8/2021 rd — SRR 4/2021 rd) och budgetbetänkandet (FiUB 33/2021 rd — RP 146/2021 rd, RP 216/2021 rd). Planen för de offentliga finanserna innehåller inte den fastlagda fördubblingen av räddningsutbildningen vid Räddningsinstitutet från och med 2023.

Likaså är det viktigt att man med polisens resurser kan reagera på det förändrade säkerhetsläget. I planen för de offentliga finanserna stiger polisens anslagsnivå med cirka 30 miljoner euro 2023—2026. Ökningen räcker till för att täcka den verksamhetsnivå som redan tidigare fastställts för polisen, men där ingår också tilläggsanslag för bekämpning och utredning av de allvarligaste it-relaterade brotten mot kritisk infrastruktur. Enligt uppgifter till utskottet finns det fortfarande budgetunderskott. Utskottet påskyndar således utarbetandet av den stabiliseringsplan som är under beredning för att trygga anslagsnivån och revideringen av budgeteringssätten för anslagen för polisväsendet (t.ex. åtskiljandet av personal-, fastighets- och IKT-utgifter samt upphandlingar av materiel och andra anskaffningar) i syfte att öka transparensen i enlighet med den utredningsrapport som blev klar i februari 2022.

Utskottet betonar dessutom att den nuvarande situationen inom de offentliga finanserna fortfarande kräver att också säkerhetsrelaterade åtgärder utvecklas för att minimera kostnaderna. Det är också viktigt att sörja för säkerheten i vardagen och befolkningens psykiska kriställighet.

Stärkandet av försörjningsberedskapen

Självförsörjning i fråga om energi. Andelen energi som importerades till Finland från Ryssland utgjorde före anfallskriget över 30 procent av den totala energiförbrukningen i Finland. Det åt-

Betänkande FiUB 14/2022 rd

stramade geopolitiska läget och de stigande energipriserna har på kort tid lyft fram leveranssäkerheten och försörjningsberedskapen vid sidan av klimatperspektivet, vilket påskyndar den gröna omställningen.

Bränslen och el som importeras från Ryssland kan i huvudsak ersättas med inhemsk produktion eller med import från andra länder. Svårast är det att ersätta naturgas, även om dennas andel utgör endast 6 procent av den totala energiförbrukningen. Också i fråga om naturgas är situationen ändå bättre än för några år sedan, och de sakkunniga som utskottet hört ansåg att ministergruppens beslut att ersätta rysk gas är lyckade, i synnerhet beslutet att hyra ett LNG-fartyg tillsammans med Estland. Beslutet utgör dock inte en lösning på behovet under vintern.

Utskottet anser således i likhet med de sakkunniga som revisionsutskottet (ReUU 2/2022 rd) har hört att det är viktigt att också satsa på energisparande och energieffektivitet. Medvetenheten om detta bör ökas och medborgare och företag bör uppmuntras till energisparåtgärder.

Utskottet lyfter dessutom fram att importen av rysk skogsflis ska upphöra, vilket kan ersättas genom ökad användning av inhemsk träförädling och skogsflis som baserar sig på biprodukter från avverkning samt restprodukter. För det behövs stödåtgärder, så det är bra att skogsägare och aktörer aktiveras genom en rådgivningskampanj och att systemet för finansiering av hållbart skogsbruk (Kamera) motiverar till vård av ungskog och insamling av klenvirke. För att Finlands självförsörjningsgrad i fråga om energi ska kunna utvecklas på lång sikt är det dessutom viktigt att utveckla transporterna, lagringen och terminalerna för träbränsle. Samtidigt måste vi se till att beräkningen av kolsänkor är ändamålsenlig och värna kolsänkorna genom att öka skogstillväxten.

Utskottet konstaterar att Finland har ett bra läge att slopa rysk energi. Visserligen har vi också utmaningar, men de har identifierats och åtgärdats. Energiinvesteringarna påskyndas bland annat genom att man stöder utfasningen av fossila drivmedel och uppvärmningsbränslen. Likaså går tilläggsfinansieringarna på demonstrationsprojekt samt batteri- och väteteknik i rätt riktning. Dessutom investerar energisektorn själv över 3 miljarder euro i ren energi.

Självförsörjning i fråga om livsmedel. Utskottet har redan länge varit oroat över jordbrukets lönsamhet, som har varit svag redan i många år. Det blev kris 2021, då kostnadsökningen kombinerades med en dålig skörd till följd av den torra och varma sommaren. Läget försämrades ytterligare i och med kriget som Ryssland inlett. Utskottet påminner också om att risken för en global livsmedelskris har ökat i och med att extrema väderfenomen blivit vanligare och säkerhetsläget är instabilt.

Det paket för försörjningsberedskapen inom jordbruket som man fattade beslut om i samband med planen för de offentliga finanserna är således nödvändigt. Det innefattar både snabba stödåtgärder som särskilt förbättrar gårdarnas likviditet (såsom höjningen av återbäringen av energiskatt för jordbruket 2021) och åtgärder som stärker matproduktionen och dess kristalighet på längre sikt (t.ex. investeringsstöd för alternativa energikällor och andra investeringar i försörjningsberedskap). Vid den snabba allokeringen av tilläggsfinansieringen utnyttjas befintliga stödssystem för jordbruket som redan har EU-rättsliga och nationella författningsgrunder och verkställighetsprocesser. Finansieringen av åtgärderna infaller 2022 och 2023. Det är också viktigt att fäs-

Betänkande FiUB 14/2022 rd

ta uppmärksamhet vid att minska beroendet av import av gödselmedel och öka självförsörjningsgraden i fråga om protein.

Utskottet betonar i enlighet med sina tidigare ståndpunkter (FiUB 33/2021 rd— RP 146/2021 rd, RP 216/2021 rd och FiUB 4/2022 rd — RP 2/2022 rd, RP 26/2022 rd) att jordbrukets lönsamhet måste förbättras permanent och stöden bättre än tidigare riktas till aktiv odling. Det behövs framför allt en rättvis handelspraxis för att producentens andel av priset på slutprodukten ska öka. Förbättrad lönsamhet är ett villkor för fortsatt produktion, tryggad försörjningsberedskap och överlag för den inhemska livsmedelskedjans framtid.

Regionala och sektorsspecifika konsekvenser av Rysslands anfallskrig

Finansutskottet lyfter fram anfallskrigets regionala och sektorsspecifika konsekvenser för Finland. Anfallskriget mot Ukraina och det förändrade säkerhetspolitiska läget har omfattande konsekvenser för hela Finlands ekonomi.

Den långa landgränsen med Ryssland har särskilt präglat omvärlden för landskapen i sydöstra och östra Finland, där det gränsöverskridande samarbetet har varit intensivt och varierat. Dessutom syns den förändrade situationen och sanktionerna mot Ryssland i många andra regioner där det till exempel finns företag som koncentrerar sig på handel med Ryssland eller industrier som behöver råvaror som importerats från Ryssland.

Under dessa omständigheter är konsekvenserna negativa för turismen, som redan har drabbats hårt av coronarestriktionerna. Avsaknaden av ryska turister minskar intäkterna från turismen och dessutom minskar överflygningsförbudet i Ryssland antalet asiatiska turister. För att de förlorade turismintäkterna ska kunna ersättas i fortsättningen är det viktigt att satsa på att stärka bilden av Finland som turismland både bland konsumenter och internationella kongressarrangörer. Detta förutsätter också att Visit Finland tillförsäkras resurser.

Anfallskriget har också haft en omfattande inverkan på logistiken och trafiken, vilket syns bland annat i att trafiken i Saima kanal och VR:s trafik österut har upphört och att Rysslands luftrum har stängts. Detta återspeglas på ett betydande sätt i Finnairs verksamhet, där stängningen av det ryska luftrummet har betydligt större konsekvenser än för andra EU-länder och europeiska flygbolag. Dessutom försämrar den minskande flygtrafiken till Asien läget i fråga om Helsingfors-Vanda flygplats, vilket också återspeglas i den kommunala ekonomin.

Utskottet betonar åtgärder för att säkerställa tillgängligheten i den förändrade situationen, eftersom smidiga kontakter till utlandet är ett livsvillkor för vår ekonomi. När trafiken på Saima kanal upphört är det också ytterst viktigt att hitta ersättande rutter för godstrafiken på kanalen, vilket förutsätter att bland annat åtgärderna för att förbättra väg- och bannätet påskyndas. Enligt erhållen utredning innebär nedläggningen av trafiken i Saima kanal att en varumängd på cirka 1,3 miljoner ton överförs till vägarna och järnvägarna. När importen av ryskt virke upphört måste ungefär 8 miljoner kubikmeter virke transporteras längre sträckor på vårt väg- och spårnät.

Krigets konsekvenser sträcker sig också till EU:s program för samarbete vid de yttre gränserna (Interreg NEXT), vars beredning har avbrutits och medlen för 2022 (cirka 9,5 miljoner euro) an-

Betänkande FiUB 14/2022 rd

visas för två program för de inre gränserna. Utskottet anser det vara viktigt att Finland strävar efter att den finansiering som reserverats för dessa program härfter kan riktas på bästa möjliga sätt till utveckling av programområdena för samarbetet vid de yttre gränserna.

Enligt erhållen utredning har krigets konsekvenser för sysselsättningen ännu inte ansetts vara betydande, men den mest akuta utmaningen har varit att tillgången på säsongsarbetare nu är sämre än tidigare. Alla konsekvenser har dock ännu inte realiserats eller ens varit kända. Framöver är det viktigt att utreda hur bland annat stärkandet av den regionala ekonomin och förnyelsen av den kan främjas och företagens verksamhetsförutsättningar förbättras.

Ett klimatneutralt Finland och en grön omställning

Finland ska vara klimatneutralt 2035 och uppvisa negativa koldioxidutsläpp därefter, enligt regeringsprogrammet. I planen för de offentliga finanserna främjas målen för klimatneutralitet med sammanlagt cirka 2,7 miljarder euro år 2023 och satsningen sjunker till 2,1 miljarder euro år 2026. Enligt utredning kompenseras nivåsenkningen dock för sin del av den ökande finansieringen av koldioxidsnålhet i takt med att EU:s nya strukturfondsperiod framskrider.

Anslagsnivån för 2023 höjs betydligt av finansieringen enligt Finlands plan för återhämtning och resiliens (Finlands tilldelning är cirka 2,085 miljarder euro), varav ungefär hälften används för den gröna omställningen. Anslag reserveras bland annat för investeringar i ren energiproduktion, innovationer med låga utsläpp, miljölösningar inom byggbranschen samt stödjande av laddningsinfrastrukturen för eltrafik.

Ministerarbetsgruppen för beredskap fastställde dessutom ett tillskott på cirka 700 miljoner euro för att stärka självförsörjningen i fråga om energi och försörjningsberedskapen. Åtgärds paketet syftar till att påskynda utfasningen av fossil energi och stödja ibruktagandet av ny teknik. Anslagsökningarna gäller trafik, energi, boende och långvariga åtgärder inom jordbruket.

Utskottet betonar att det största hindret för investeringar ofta inte är teknik, produktionspris eller tillgång till finansiering, utan tillståndspraxis. Därför är det ytterst nödvändigt att det i redogörelsen anvisas 36,8 miljoner euro i tilläggsanslag för behandlingen av tillstånd för grön omställning och att regeringen har beslutat bereda en proposition om att i tillståndsbehandlingen temporärt prioritera investeringar med anknytning till den gröna omställningen. Utskottet betonar att man vid sidan av att öka personalen bör se till att handläggningsprocesserna för ansökningarna löper smidigt och att rådgivningen är tillräcklig.

Utskottet konstaterar också att tillgången till och priset på kritiska metaller och mineraler bör beaktas som en del av utfasningen av rysk energi. Främjandet av cirkulär ekonomi bör därför integreras i den gröna omställningen och beaktas också i planen för de offentliga finanserna.

Det är positivt att planen för de offentliga finanserna fortfarande innehåller en årlig anslagsnivå på nästan 100 miljoner euro för naturvård. Detta riktas i huvudsak till uppnåendet av målen för Metso- och Helmi-programmen samt EU:s strategi för biologisk mångfald. Det är också viktigt att fortsätta skyddet av Östersjön och vattendragen, inklusive gipsbehandling av åkrar, främjande av återvinning av näringsämnen och våtmarksodling.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Utskottet lyfter också fram en samlad bedömning av ekonomins ekologiska hållbarhet. En lyckad omställningspolitik förutsätter också i planen för de offentliga finanserna ett nytt kunskapsunderlag och nya metoder för att styra ekonomin i enlighet med klimatmålen, biodiversitetsmålen och målen för minskad förbrukning av naturresurser.

Övriga iakttagelser

Utrikesministeriets förvaltningsområde. Utskottet ser det som viktigt att regeringen ser till att utrikesministeriet och Finlands beskickningar utomlands har tillräckligt med personal för att kunna driva Finlands intressen, som kräver diplomati, och reagera på det spända politiska läget i världen.

Utskottet hänvisar också till utrikesutskottets utlåtande (UtUU 1/2022 rd) och konstaterar att Finland i sitt utvecklingssamarbete bör beakta de ökade behoven av humanitärt bistånd, som ökar särskilt av kriget som Ryssland inlett och de utdragna kriserna i Jemen, Syrien och Afghanistan. Det är också viktigt att stödja återuppbyggnaden av Ukraina och att uppmärksamma hungersnöden i östra Afrika, som inte bara förvärras av torkan utan också av de stigande priserna på mat, gödsel och energi.

Anslagssituationen för rättsvården. Utskottet hänvisar till lagutskottets utlåtande (LaUU 18/2022 rd) och påpekar att basfinansieringen är knapp inom justitieministeriets förvaltningsområde. Den långvariga otillräckliga basfinansieringen och den stora arbetsmängden försvårar verksamheten och belastar personalen, vilket återspeglas i behandlingstiderna för ärenden och medborgarnas rättsskydd. Det stora antalet visstidsanställda är problematiskt också med tanke på domstolarnas oberoende. Därför är det viktigt att en redogörelse som behandlar bland annat rättsvårdens verksamhetsförutsättningar är under beredning. Avsikten är att redogörelsen ska lämnas till riksdagen före utgången av 2022. Den bör kartlägga situationen och bedöma ändringsbehoven och de resurser de kräver samt också möjligheterna att effektivisera verksamheten och göra behövliga ändringar i lagstiftningen.

Kultur. Utskottet betonar kulturens och den kreativa ekonomins betydelse både för att sysselsätta människor och för att främja medborgarnas välbefinnande och ork. De kreativa branscherna har drabbats exceptionellt hårt av restriktionerna i anslutning till coronaepidemin, och det är viktigt att sektorns återhämtning stöds med finansiering från EU:s facilitet för återhämtning och resiliens (sammanlagt 12 miljoner euro 2023 och 2024). Anslagen för kultur och konst är i genomsnitt 577 miljoner euro per år under ramperioden. Jämfört med 2022 minskar finansieringen dock något när avkastningen av penningspelsverksamheten och den anknyttande kompensationsfinansieringen minskar med 4,6 miljoner euro 2023 och med cirka 4,1 miljoner euro från och med 2024.

Utskottet välkomnar rambeslutets riktlinjer för att höja kompensationen för kopiering för enskilt bruk till 11 miljoner euro och avstå från jämkning av upphovsrättsersättningar vid bedömningen av rätten till utkomstskydd för arbetslösa.

Det är också positivt att det reserveras ett årligt anslag på 1 miljon euro för ersättningar för utlåning av e-böcker och e-talböcker för 2023—2026. Utskottet påskyndar beredningen av finansie-

Betänkande FiUB 14/2022 rd

ringslösningar och behövliga lagändringar. Likaså är det viktigt att lagberedningen beträffande den statliga finansieringen av de nationella konstinstitutionerna framskrider.

Avkastningen av penningspelsverksamheten. Utskottet välkomnar att utgifterna för de allmännyttiga verksamheter som finansieras med avkastningen av penningspel tas in i ramen redan från och med 2023. I enlighet med parlamentariska riktlinjer är avsikten att från och med 2024 bryta kopplingen mellan den avkastning som Veikkaus Ab redovisar och statsunderstödsministeriernas (UKM, SHM, JSM) användningsändamål enligt lotterilagen.

Därmed ska ovannämnda allmännyttiga verksamhet från och med 2024 i sin helhet finansieras med den allmänna finansieringen. Enligt den parlamentariska riktlinjen uppgår den totala finansieringsnivån för understödsverksamheten 2024 till 990 miljoner euro. Detta bygger på medeltalet för statsunderstödsfinansieringen för 2013—2022 under tio år, utökat med de finansiella resurserna för veteraner 2022. I planen för de offentliga finanserna motsvarar anslagsnivån för 2023 den nivå som finansieringen enligt riktlinjerna ska vara på 2024. För att nå anslagsnivån på 990 miljoner euro höjs anslagen nu med cirka 38 miljoner euro jämfört med den föregående planen för de offentliga finanserna.

Utskottet anser det vara viktigt att regeringens proposition om reformen av finansieringsmodellen enligt planerna ska lämnas till riksdagen hösten 2022 och att verksamheten enligt den nya finansieringsmodellen kan inledas vid ingången av 2024.

Trafik. Inom kommunikationsministeriets förvaltningsområde görs besparingar på 127 miljoner euro, varav 110 miljoner euro ingick redan i den föregående ramen. Dessutom ingår det i det nu aktuella rambeslutet en ytterligare besparing på 17 miljoner euro. Beslut om allokeringen fattas i samband med budgeten för 2023.

I likhet med kommunikationsutskottet (KoUU 20/2022 rd) anser finansutskottet att situationen är oroväckande, eftersom ramnivån inte gör det möjligt att nå målen i planen Trafik 12. De stigande råvarupriserna minskar dessutom möjligheterna till underhåll av trafiklederna och beläggning av vägar, vilket samtidigt gör att underhållet blir allt mer eftersatt. Enligt utredning väntas eftersläpningen i underhållet av trafikledsnätet öka från nuvarande cirka 2,9 miljarder euro till mer än 3 miljarder euro under ramperioden. Eftersläpningen beräknas öka med 60—70 miljoner euro i år, varvid det ökar till cirka 1,64—1,65 miljarder euro.

Utskottet anser det vara ytterst viktigt att de anslag som behövs på längre sikt anvisas för basunderhåll av transportinfrastrukturen och för att avvärja reparationsskulden. Vid infrastrukturinvesteringar ska underhållet och utvecklingen av det befintliga väg- och bannätet prioriteras med betoning på projekt som stöder tillväxten.

Utskottet välkomnar att finansieringen av cybersäkerheten har utökats. I fortsättningen måste det också säkerställas att Cybersäkerhetscentrets finansiering är på en sådan nivå att centret klarar av sina uppgifter och genomförandet av programmet för utveckling av cybersäkerheten.

Coronakrisens konsekvenser för jämställdheten. Utskottet välkomnar att det under ledning av Institutet för hälsa och välfärd har genomförts ett forskningsprojekt för att utreda coronapandemins

Betänkande FiUB 14/2022 rd

och de anknyttande politiska åtgärdernas kortsiktiga och långvariga jämställdhetskonskvenser i Finland. I en färsk rapport (31.5.2022)³ behandlas krisens konsekvenser för jämställdheten inom olika delområden (sysselsättning och försörjning, arbetsförhållanden, fördelning av omsorg, våld samt hälsa och välfärd). Dessutom analyseras beslutsfattandet och den ekonomiska politiken under krisen ur ett jämställdhetsperspektiv.

Utredningen visade att en stor del av krisens negativa konsekvenser för jämställdhetens olika delområden var relativt kortvariga. Långvariga konsekvenser har att göra med bland annat välbefinnande och psykisk hälsa samt jämställdheten i arbetslivet, i synnerhet belastningen på social- och hälsovårdspersonalen. Enligt utredningen beaktades jämställdhetsaspekterna och jämställdhetsmålen inte i besluten om begränsnings- och stödåtgärder i anslutning till coronakrisen, och endast 12,5 procent av de lagförslag som hänför sig till krisen innehöll en bedömning av konsekvenserna för jämställdheten.

Utskottet anser det vara viktigt att coronakrisens konsekvenser för jämställdheten beaktas i den ekonomiska politiken under de kommande åren och i eftervården av krisen, vilket bland annat innebär åtgärder för att lindra krisens könsrelaterade konsekvenser och stödja de grupper som särskilt lidit av krisen. Också i nästa regerings jämställdhetsprogram är det viktigt att korrigera de jämställdhetsproblem som hade könsrelaterade konsekvenser under coronakrisen. Att främja jämställdhet och likabehandling är en viktig del när det gäller att öka och stärka samhällets resiliens på lång sikt.

Finansieringen av välfärdsområdena

Social- och hälsovårdsreformen är en av de viktigaste strukturella reformerna under denna regeringsperiod och den har fundamentala konsekvenser för organiseringen och finansieringen av social- och hälsovårdstjänsterna. Centrala mål för reformen är bland annat att minska skillnaderna i välfärd och hälsa samt att garantera social- och hälsovårdstjänster av hög kvalitet på lika villkor. Reformen syftar också till att dämpa kostnadsökningen inom de offentliga finanserna.

För att reformen ska lyckas är det nödvändigt att välfärdsområdena får tillräcklig finansiering. Dessutom behövs det bland annat fungerande servicekedjor och kunskapsbaserad ledning. För att dämpa kostnadsökningen är det viktigt att se till att välfärdsområdena har incitament att öka verksamhetens produktivitet och genomslagskraft. Liksom social- och hälsovårdsutskottet (ShUU 5/2022 rd) betonar finansutskottet att när organiseringsansvaret överförs till välfärdsområdena bör det införas verksamhetsmodeller som dämpar kostnadsökningen i framtiden. Detta förutsätter att basnivån stärks både inom social- och hälsovården och inom primärvården och den specialiserade sjukvården i syfte att minska servicebehovet inom den specialiserade sjukvården. Det behövs också fungerande informationssystem och en uppsättning tydliga och ambitiösa indikatorer för förändring och ökad effektivitet och inte enbart användning av pengar.

Dessutom betonar utskottet vikten av att de förebyggande åtgärderna och primärvårdstjänsterna fungerar, vilket kan minska behovet av dyrare tjänster. Det är också viktigt att se till att tjänsterna

3 Coronakrisens inverkan på jämställdheten i Finland. Statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet, publikationsserie 2022/46.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

i kontaktytan mellan kommunerna, välfärdsområdena och tredje sektorn fungerar smidigt och kostnadseffektivt.

Den allmänna statliga finansieringen av välfärdsområdena är på 2023 års nivå cirka 22,3 miljarder euro, varav cirka 880 miljoner euro betalas till områdena redan i december 2022. Dessutom får välfärdsområdena in kundavgifter och andra verksamhetsintäkter samt finansiella intäkter. Jämfört med den föregående planen för de offentliga finanserna har kostnaderna för de uppgifter som övertas av välfärdsområdena stigit med 599 miljoner euro. Nivån på välfärdsområdenas finansiering stiger 2023 med cirka 315 miljoner euro jämfört med den föregående planen för de offentliga finanserna. Ökningen av finansieringen föränsleds bland annat av en förändring i de beräknade kostnader som överförs från kommunerna, en indexhöjning samt finansiering i anslutning till nya och utvidgade uppgifter.

Utskottet påpekar att finansieringsberäkningarna för välfärdsområdena fortfarande är preliminära, eftersom kalkylerna kommer att uppdateras flera gånger. Sommaren 2022 uppdateras de kostnader som överförs enligt kommunernas bokslut för 2021, likaså justeras de slutliga statistikuppgifterna och andra kalkyleringsuppgifter. Från och med 2023 görs också de justeringar i välfärdsområdenas finansiering som ingår i regeringens proposition RP 68/2022 rd. Dessutom korrigeras finansieringen för 2024 enligt kommunernas bokslut för 2022.

Utskottet välkomnar att statsbudgeten från och med 2023 kompletteras med ett särskilt förslagsanslag för budgetbehandling av eventuella behov av tilläggsanslag.

Kostnader för ändringar och förberedelser

När välfärdsområdena inleder sin verksamhet uppstår betydande kostnader för ändringar och förberedelser. De största kostnaderna föränsleds av IKT-utgifter. Dessutom kommer välfärdsområdena att få betydande kostnader för löneharmonisering.

För de nödvändiga IKT-ändringskostnader av engångsnatur som reformen medför anvisar staten ett särskilt anslag (mom. 28.70.05). Dessutom finansierar välfärdsområdena kostnaderna för mer omfattande IKT-utveckling och IKT-underhåll i enlighet med besluten inom ramen för självstyrelsen genom generell finansiering (mom. 28.89.31) och inom ramen för sin fullmakt att uppta lån.

I första tilläggsbudgeten för 2022 överfördes 96 miljoner euro från ramen för 2023 till IKT-ändringskostnaderna. Dessutom anvisas i andra tilläggsbudgeten för 2022 en fullmakt på 150 miljoner euro för IKT-ändringskostnaderna, vilket beräknas föränsleda utgifter på 50 miljoner euro 2022 och utgifter på 100 miljoner euro 2024. För övriga ändringskostnader har det reserverats sammanlagt drygt 30 miljoner euro 2023—2026.

Utskottet anser det vara viktigt att bevaka hur IKT-finansieringen räcker till. Det bör säkerställas att den räcker till för en ändamålsenlig och effektiv utveckling av systemen. Fungerande datasystem medför kostnadsbesparingar och förbättrar tjänsternas kvalitet, och därför är det viktigt att de är tillförlitliga och fungerar för att målen för reformen ska nås.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Kostnadseffekten av och tidpunkten för löneharmoniseringen beror bland annat på de lönesystem som bildas för välfärdsområdena, och därför är det nu svårt att bedöma kostnadseffekterna. I samband med beredningen av social- och hälsovårdsreformen bedömde regeringen att lönekostnaderna stiger med 124—434 miljoner euro, men till exempel Kommun- och välfärdsområdesarbetsgivarna KT har beräknat att löneharmoniseringen kommer att öka arbetskraftskostnaderna med cirka 5,8 procent, dvs. 680 miljoner euro. Dessutom påverkas lönerna av de uppgörelser om kollektivavtal som nu förhandlas fram.

Den ökning av lönekostnaderna som är en följd av löneharmoniseringen kommer att täckas inom ramen för finansieringsmodellen för välfärdsområdena, och i sista hand kommer den att beaktas vid en justering av kostnadsnivån som görs i efterhand. Kostnaderna för löneharmoniseringen kan också täckas med en höjning av välfärdsområdenas finansiering med 0,2 procentenheter 2023—2029.

Utskottet konstaterar att ökningen av personalkostnaderna blir beaktad också i och med välfärdsområdesindexet, där det allmänna förtjänstnivåindexet väger tungt. Utöver den årliga förhandsjusteringen av välfärdsområdenas finansieringsbas justeras finansieringsnivån på riksnivå i efterhand utifrån de faktiska kostnaderna med två års fördröjning. Detta ska garantera att de kalkylerade kostnaderna inte skiljer sig från de faktiska kostnaderna. Bland annat eventuella kostnader för löneharmonisering beaktas således senast i detta skede.

Statlig ersättning till hälso- och sjukvårdsenheter för forskning på universitetsnivå

Utöver de ovannämnda satsningarna på forskning på universitetsnivå inom hälso- och sjukvård och socialt arbete anvisas en permanent höjning med 5 miljoner euro från och med 2023. På så sätt stiger den årliga statliga finansieringen till 30 miljoner euro. I praktiken har den statliga finansieringen endast täckt en del av forskningskostnaderna, eftersom också kommuner och samkommuner har finansierat forskning och utbildning. Men härefter kommer kommuner och samkommuner inte längre att kunna anvisa direkt forskningsfinansiering när uppgiften att ordna social- och hälsovårdstjänster övertas av välfärdsområdena samt Helsingfors stad och delvis HUS-sammanslutningen. De får finansiella resurser främst i form av statlig finansiering som bygger på faktorer relaterade till servicebehovet. Eftersom finansieringen av välfärdsområdena i huvudsak är kalkylerad och icke-öronmärkt, är det osäkert om forskningsfinansieringen kommer att räcka till och vara långsiktig.

Därför har riksdagen förutsatt att utbildnings-, forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamheten inom social- och hälsovården med anknytande finansiering garanteras genom speciallagstiftning (RSv 111/2021 rd, s. 2). Enligt utredning kommer regeringen under höstsessionen 2022 att lämna en proposition till riksdagen med förslag till bestämmelser om en särskild bestämningsfaktor som väger in universitetssjukhusens högre kostnadsnivå. Ändringen avses träda i kraft tidigast 2024.

Utskottet anser det vara viktigt att propositionen lämnas som planerat hösten 2022 och att den säkerställer tillräcklig finansiering av den utbildning och forskning inom social- och hälsovården som välfärdsområdena ansvarar för så att de finansiella resurser som fördelas utifrån servicebehovet inte äventyras. Vid beredningen av ärendet bör man i tillräcklig utsträckning beakta att den

Betänkande FiUB 14/2022 rd

utbildnings-, forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet som universitetssjukhusen ansvarar för avsevärt ökar universitetssjukhusens kostnader. Utskottet konstaterar att forsknings- och utbildningsverksamheten har en fundamental betydelse för hälso- och sjukvårdens verksamhet och genomslag, eftersom endast forskning möjliggör effektiv produktion och organisering av högkvalitativa tjänster som svarar mot befolkningens behov.

Vårdskulden till följd av coronapandemin, vårdgarantin

Utskottet hänvisar till social- och hälsovårdsutskottets utlåtande (ShUU 5/2022 rd) och fäster allvarlig uppmärksamhet vid service- och vårdskulden, som ytterligare har ökat till följd av coronapandemin och de anknytande restriktionerna.

Enligt erhållen utredning har primärvården trots utmaningarna ganska väl klarat av det extra arbete som coronaepidemin orsakat och brådskande vård har kunnat ordnas under hela epidemin. Tidvis har verksamheten begränsats, men tillgången till vård har i genomsnitt förblivit oförändrad. Coronapandemins konsekvenser syns mest i den icke-brådskande vården inom den specialiserade sjukvården, där antalet personer som väntat över 180 dygn har ökat markant. Enligt utredning hade 6,9 procent av dem som väntade på icke-brådskande vård inom den specialiserade sjukvården köat för vård i mer än ett halvt år i slutet av mars 2022, medan motsvarande siffra i slutet av december 2019 var 4,0 procent. Också sökandet av vård bedöms ha minskat, och konsekvenserna av vårdskulden kommer visa sig först senare.

Coronapandemin har också ökat serviceskulden i anslutning till mentalvårdstjänsterna. Enligt en utredning av Institutet för hälsa och välfärd (Rapport 4/2022) har de psykiska symtomen och ångesten bland barn och unga ökat samtidigt som åtstörningar och symtom på sådana blivit vanligare. Psykiska symtom och upplevd stress har ökat också bland unga vuxna och i synnerhet bland högskolestuderande. Också bland annat kriget i Ukraina bedöms påverka befolkningens och olika befolkningsgruppers psykiska hälsa.

Det är viktigt att planen för de offentliga finanserna innehåller 230 miljoner euro i finansiering från EU:s facilitet för återhämtning och resiliens (för 2023—2025) för att åtgärda vård-, rehabiliterings- och serviceskulden inom social- och hälsovården och för att införa snabbare tillgång till vård. Dessutom allokeras 15 miljoner euro 2023 och 2024 för tjänster som stöder arbetsförmågan och för åtgärder som stärker den psykiska hälsan och arbetsförmågan. Det är också viktigt att regeringen har lämnat en proposition till riksdagen om en skärpning av vårdgarantin (RP 74/2022 rd), för vilken det har reserverats 95 miljoner euro för 2023 och anslagsreserveringen ökar till 130 miljoner euro under ramperioden. Behandlingen av propositionen i riksdagen pågår fortfarande.

Utskottet lägger vikt vid åtgärderna för att minska vård- och serviceskulden och anser det vara angeläget att tillgången till mentalvårdstjänster och tjänsternas tillgänglighet, genomslagskraft och kvalitet förbättras inom primärvården och tjänsterna på basnivå för barn och unga inom ramen för vårdgarantin. Detta förutsätter också satsningar på personalutbildning och rekrytering. Utskottet betonar att man genom effektiva åtgärder som stöder den psykiska hälsan i rätt tid kan minska det mänskliga lidandet och också uppnå betydande kostnadsbesparingar inom de offentliga finanserna.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Utskottet ser det också som viktigt att de tjänster som mammor och familjer med missbruksproblem behöver tryggas i den nya social- och hälsovårdsstrukturen. Verksamheten har finansierats bland annat med kommunal finansiering och statsunderstöd, men i övergångsskedet finns det risk för att tillgången till tjänster försämrats, vilket ökar bland annat risken för fosterskador och omhändertaganden. I förekommande fall måste behovet av särskild finansiering under övergångsperioden bedömas.

Tillgång till personal

Framför allt förbättringen av tillgången på personal inom social- och hälsovården kräver målmedvetna och effektiva ytterligare åtgärder, eftersom personalbristen redan nu är svår och många ändringar i personaldimensioneringen och behörighetsvillkoren dessutom ökar behovet av personal. Situationen förvärras ytterligare av att anställda inom social- och hälsovården går i pension. Pensionsavgången är större än bland befolkningen i arbetsför ålder i genomsnitt. Enligt en uppskattning i arbets- och näringsministeriets rapport om social- och hälsovårdssektorn (2021:2) kommer 51 procent av arbetskraften att gå i pension inom hälsovårdstjänsterna och 48 procent inom socialservicen fram till 2035.

Med tanke på behovet av arbetskraft inom hälso- och välfärdsbranscherna har nybörjarplatserna utökats bland annat inom utbildningen av sjukskötare, psykologer, läkare och socialarbetare. Trots ökningen av utbildningsvolymen är tillgången på arbetskraft förknippad med stor osäkerhet, eftersom en skärpning av välfärdsområdenas uppgifter och skyldigheter förvärrar bristen på arbetskraft ytterligare, vilket framhävs särskilt i områden där det redan råder brist på personal. I fråga om redan antagna lagar behövs det mer personal framför allt inom barnskyddet och intensifierad vård dygnet runt för äldre. Dessutom behövs det mer personal bland annat för reformer i syfte att utveckla hemvården och sträma åt vårdgarantin inom primärvården.

Enligt utredning inledde social- och hälsovårdsministeriet i november 2021 ett strategiskt program vars syfte är att finna hållbara lösningar för att på kort, medellång och lång sikt få kunnig arbetskraft som krävs för tillgången till social- och hälsovårdstjänster. Avsikten är också att regionala skillnader ska beaktas. Under 2022 bereds en omfattande färdplan över åtgärder som sträcker sig över regeringsperioderna.

Utskottet anser det vara nödvändigt att framöver hitta sätt att trygga tillgången på arbetskraft. När det gäller att förbättra tillgången på personal menar social- och hälsovårdsutskottet (ShUU 5/2022 rd) att det vid sidan av de utökade studieplatserna är viktigt att öka branschens attraktivitet och utveckla arbetshälsan och rutinerna vid verksamhetsenheterna i samverkan med personalen. I synnerhet behöver ledarskapet utvecklas.

Den kommunala ekonomin

År 2023 är ett mycket exceptionellt år för den kommunala ekonomin i fråga om såväl utgifts- som inkomstutvecklingen, eftersom kostnaderna för kommunernas verksamhet minskar till följd av social- och hälsovårdsreformen och cirka hälften av utgifterna inom driftsekonomin överförs från kommunerna.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Kommunernas omkostnader beräknas minska med 54 procent 2023. I planen för de offentliga finanserna konstateras att utgiftsminskningen påverkas inte bara av social- och hälsovårdsreformen utan också av att regeringsperioden och därmed flera visstidsåtgärder upphör. Å andra sidan uppstår extra utgifter på grund av invandringen bland annat i anslutning till småbarnspedagogiken, den förberedande undervisningen före den grundläggande utbildningen samt integrationen. Åren 2024—2026 beräknas omkostnaderna inom den kommunala ekonomin öka med i genomsnitt 2,3 procent per år, vilket huvudsakligen beror på prisstegringar. Efter social- och hälsovårdsreformen uppkommer en stor del av de återstående kostnaderna inom den kommunala ekonomin till följd av anordnandet av småbarnspedagogisk verksamhet och utbildning.

Kommunernas verksamhetsintäkter beräknas minska med cirka 30 procent 2023. För att det totala skatteuttaget inte ska öka sänks kommunalskattesatserna i alla kommuner med en lika stor procentenhet 2023. Dessutom minskas utdelningen av samfundsskatteinkomster med en tredjedel och statens utdelning ökas i motsvarande grad. Kommunernas skatteintäkter beräknas minska med 48 procent 2023. Kommunernas inflöde av skatteinkomster kommer 2023 ändå att ligga på en högre nivå än normalt, eftersom inkomster av kommunal- och samfundsskatt ännu inflyter och redovisas för tidigare skatteår i enlighet med högre utdelning. Även statsbidragen till kommunerna minskar när finansieringen av de uppgifter som överförs till välfärdsområdena dras av. De omfördelningar som regeringen beslutat om minskar dessutom statsandelen för basservicen med 43 miljoner euro 2023 och med 33 miljoner euro från och med 2024.

Läget inom den kommunala ekonomin har varit exceptionellt gott bland annat på grund av den snabba ökningen av coronastöden och intäkterna från samfundsskatten, men de bakomliggande strukturella problemen i kommunerna har inte försvunnit. Enligt planen för de offentliga finanserna kvarstår den strukturella obalansen mellan utgifterna och inkomsterna inom den kommunala ekonomin trots att de snabbast växande utgifterna överförs från kommunernas ansvar. Utgifterna inom den kommunala ekonomin beräknas tills 2026 vara något större än inkomsterna med undantag för 2023, då social- och hälsovårdsreformens minskande effekt på skatteinkomsterna ännu inte syns fullt ut. Utsikterna för den kommunala ekonomin försvagas också av Rysslands angrepp på Ukraina och sanktionerna och pristrycket i anslutning till det. Dessutom leder de olösta löneförhandlingarna inom kommunsektorn till osäkerhet. I fortsättningen måste man också förbereda sig på de kostnader som coronapandemin eventuellt orsakar. Lokalförvaltningens finansiella ställning uppvisar enligt kalkylerna över utgiftstrycket ett underskott på 0,5 procent 2023.

Utskottet konstaterar att den kommunala ekonomins förmåga att reagera på en snabb förändring i utgifterna och inkomsterna är mindre i år på grund av välfärdsområdesreformen. Kommunerna kan inte ändra inkomstskattesatsen i år, och balansen i finansieringssystemet ses först när ansvaret för att ordna tjänster överförs till välfärdsområdena vid ingången av 2023. Därför är det viktigt att följa reformens konsekvenser för kommunerna.

För att stärka kommunernas ekonomi anser utskottet i likhet med förvaltningsutskottet (FvUU 16/2022 rd) att det är viktigt att kommunerna inom ramen för sin omfattande självstyrelse genomför åtgärder och strukturella reformer som ökar produktiviteten och livskraften. Kommunerna måste också ha beredskap att anpassa sin tjänsteproduktion när servicebehovet förändras. Samtidigt bör staten fortsätta med sina åtgärder för att förbättra sysselsättningen, stärka kommunernas inkomstunderlag och stävja de offentliga kostnaderna.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

För att dämpa kostnadsökningen och säkerställa fungerande servicekedjor betonar utskottet vikten av samarbete mellan välfärdsområdena och kommunerna särskilt när det gäller tjänster för barn, unga och familjer.

Finansiella åtaganden och risker

Statens största exponeringar består 2021 av statsskuld (128,7 miljarder euro), pensionsansvar (93,3 miljarder euro) samt statsborgen och statsgarantier (64,2 miljarder euro). Riskerna i samband med de offentliga finanserna är ofta på många sätt bundna till den allmänna ekonomiska utvecklingen. Under normala konjunkturväxlingar realiseras i allmänhet endast en del av riskerna, men vid en mer omfattande yttre chock kan riskerna för statsfinanserna vara betydande.

Rysslands invasion av Ukraina medför nya och svårförutsebara hot och risker för samhällsekonomin och statsfinansernas utveckling. Också koncentrationen av borgensåtagandena till vissa branscher, såsom rederiverksamhet, och till företagen ökar exponeringarna. En omfattande realisering av åtagandena skulle öka de offentliga utgifterna och forcera ökningen av skuldkvoten.

Likaså ökar risken för skuldsättning inom de offentliga finanserna om räntenivån börjar stiga snabbare än väntat. I planen för de offentliga finanserna beräknas räntenivån stiga måttligt under ramperioden (kortfristig ränta på 3 månader från 0,1 till 0,4 procent och långfristig ränta på 10 år från 0,6 till 0,9 procent). Enligt en grov uppskattning ökar den offentliga sektorns ränteutgifter med ungefär 0,5 miljarder euro 2022 om räntenivån stiger med en procentenhet, och år 2026 kommer räntorna att ha stigit med något under 1,5 miljarder euro. Även om räntehöjningen ökar ränteintäkterna, räcker arbetspensionsanstaltens överskott dock inte till för att täcka ökningen av lånekostnaderna inom sektorer med underskott.

Utskottet hänvisar dessutom till rapporten från den arbetsgrupp som utvärderat statens skuldhanteringsmodell och behoven att utveckla den⁴. Utskottet ser det som viktigt att granskningen av den strategiska ränterisken utvidgas bland annat med hänsyn till de långsiktiga tillväxtutsikterna för ekonomin och statens skuldhållbarhet.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Finansutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner ett ställningstagande med anledning av redogörelse SRR 2/2022 rd.

Utskottets förslag till ställningstagande

Riksdagen har ingenting att anmärka med anledning av redogörelsen, men förutsätter att regeringen vidtar följande åtgärder:

4 Promemoria av arbetsgruppen för utvärdering och utveckling av statens skuldförvaltningsmodell. Finansministeriets publikation 2021:69.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

- 1. Riksdagen förutsätter att regeringen fortsätter sina målmedvetna åtgärder för att stabilisera den offentliga ekonomin i spåren efter de exceptionella utgiftstrycken och med särskild fokus på att stärka tillväxtfaktorerna för en hållbar ekonomi, höja sysselsättningsgraden samt förbättra produktiviteten och genomslagskraften inom alla sektorer.*
- 2. Riksdagen förutsätter att regeringen utreder och bereder de åtgärder som behövs för att trygga medborgarnas försörjning och tillgång till nödvändiga varor och tjänster med anledning av den tilltagande inflationen.*
- 3. Riksdagen förutsätter att regeringen säkerställer ett effektivt genomförande av social- och hälsovårdsreformen och att välfärdsområdena får tillräcklig finansiering som samtidigt motiverar till produktivitet och effektivitet.*
- 4. Riksdagen förutsätter att regeringen ser till att tillgången till mentalvårdstjänster förbättras och att tillgången till vård snabbas upp.*

Helsingfors 14.6.2022

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Johannes Koskinen sd
medlem Tarja Filatov sd
medlem Timo Heinonen saml (delvis)
medlem Vilhelm Junnila saf
medlem Heli Järvinen gröna
medlem Esko Kiviranta cent
medlem Jari Koskela saf
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Pia Lohikoski vänst
medlem Matias Marttinen saml
medlem Sari Multala saml
medlem Riitta Mäkinen sd
medlem Sari Sarkomaa saml
medlem Sami Savio saf
medlem Iris Suomela gröna
medlem Pia Viitanen sd
medlem Ville Vähämäki saf
ersättare Markku Eestilä saml (delvis)
ersättare Eeva-Johanna Eloranta sd (delvis)
ersättare Sari Essayah kd (delvis)
ersättare Kalle Jokinen saml (delvis)
ersättare Anne Kalmari cent
ersättare Anneli Kiljunen sd
ersättare Veronica Rehn-Kivi sv.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Sekreterare var

utskottsråd Hellevi Ikävalko
utskottsråd Mari Nuutila.

Betänkande FiUB 14/2022 rd Resrvation 1

Reservation 1 /saf

Motivering

Allmänt

Planen för de offentliga finanserna innehåller inga konkreta mål eller metoder för att säkerställa hållbarheten i de offentliga finanserna. Det är nu ett faktum att vi måste ställa den offentliga sektorns utgifter och verksamheter i prioritetsordning, men regeringen lämnar över de svåra besluten till nästa regering. Det redan svaga ekonomiska läget förvärras av krig, sanktioner, energi- och livsmedelskrisen och den förestående eurokrisen. De många mekanismer för inkomstöverföring och solidariskt ansvar som planeras via EU kommer att strida mot regeringens och riksdagens tidigare ställningstaganden och om de godkänns kommer statens skulder och åtaganden att öka markant samtidigt som befogenheterna permanent övertas av EU.

De ekonomiska utsikterna

Finansministeriets prognos, som ligger till grund för planen för de offentliga finanserna, innehåller vid sidan av basscenariot två andra scenarier. I det ena upphör chocken orsakad av Ryssland snabbt och i det andra drar den ut på tiden och leder till att handeln med Ryssland totalt upphör. Det är uppenbart att detta mer negativa scenario kommer att förverkligas, varvid tillväxten i år i stället för den antagna tillväxten på 1,5 procent kommer stanna på 0,5 procent, det svaga läget kommer att fortsätta 2023 och även inflationen förblir högre än i basscenariot.

Prognosen beaktar inte eurokrisen som nu börjar på nytt. Under finanskrisen 2007 sänkte Förenta staternas centralbank räntorna mycket snabbare än Europeiska centralbanken (ECB). ECB stannade rentav för att höja räntorna 2010, vilket förvärrade krisen i Europa. ECB har nu varslat om räntehöjningar och andrahandsmarknadsräntorna på statsobligationer har därför stigit. Räntorna på italienska tioåriga obligationer har stigit från 1 procent i början av året till 4,0 procent och räntorna på spanska obligationer har stigit från 0,6 procent till 2,9 procent. Italiens skuldhanteringskostnader för hela skuldstocken ökar alltså till 2,25 procent av bruttonationalprodukten. Det betyder att samtidigt som skuldsättningen i Europa ökar och den ekonomiska tillväxten avtar, ökar skuldhanteringskostnaderna. Eftersom Sydeuropa håller på att hamna i kris, leder det till politisk oro i åtskilliga länder och nya stödpaket. Detta sannolikt redan i år, då Finland i praktiken betalar Sydeuropas utgifter med miljarder euro.

Om en ny eurokris inte kan förhindras genom snabba penning- och finanspolitiska åtgärder, kommer tillväxten att förbli oförändrad i prognoserna och ökningen av statens utgifter och åtaganden kommer att överstiga prognoserna. Å andra sidan, om dessa åtgärder kan genomföras, tilltar också ökningen av finska statens utgifter och åtaganden medan den nationella suveräniteten urholkas genom att behörighet permanent överförs till EU.

Prognoserna beaktar inte heller den risk för en ny migrationskris som kan orsakas av livsmedelskrisen och de fientliga länderna. Det skulle öka utgifterna för den offentliga sektorn i Finland med flera miljarder euro under granskningsperioden.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Resrvation 1

Här syns svagheten i Finlands finanspolitiska konsensustänkande. Eftersom euron, den gröna omställningen och invandringen betraktas som framgångssagor underskattas de ekonomiska förlusterna och hoten till följd av dem i den offentliga debatten decennium efter decennium.

Den finanspolitiska linjen

Utskottet välkomnar i sitt betänkande att en aktiv och ansvarsfull ekonomisk politik har förts i de förändrade situationerna. När statens inkomstsida försvagades och utgiftssidan ökade till följd av överdrivet optimistiska ekonomiska prognoser, coronapandemin och sedan kriget och sanktionerna granskade regeringen överhuvudtaget inte kritiskt de utgiftsökningar av engångsnatur eller permanent natur som regeringen kallade framtidsinvesteringar och välfärd. Trots att situationen förändrades, ändrades inte politiken. Den gröna omställningen och förlängningen av läroplikten började kallas strukturella och nödvändiga reformer och rentav åtgärder som stärker tillväxten och sysselsättningen.

Utvidgningen av hållbarhetstänkandet från rent fiskal granskning till jämställdhet mellan könen, internationell solidaritet, vårdskuld, klimat och biologisk mångfald har fördunklat de grundläggande syftena med skötseln av statsfinanserna på ett sätt som över tid äventyrar funktioner som måste betraktas som kritiska för staten. Under valperioden har det fattats beslut som ökar den beslutsbaserade skuldsättningen med 30 miljarder euro, varav över tio miljarder inte hänför sig till coronapandemin eller säkerheten.

Ramssystemet, som fått beröm av alla parter åtminstone muntligt, har urholkats genom att betydande utgiftshelheter flyttats utanför ramarna och genom att ramarna höjts. Dessutom beaktas inkomstsidan inte i ramförfarandet, så de offentliga finansernas hållbarhet har försämrats på ett sätt som under de kommande regeringsperioderna kommer att leda till svåra beslut om nedskärningar i verksamheterna.

De sakkunniga har vid sidan av effektiviseringen lyft fram prioriteringen av uppgifterna inom den offentliga sektorn för att de nödvändiga funktionerna ska kunna tryggas genom omfördelning av medel anvisade för mindre viktiga funktioner. Regeringen har inte velat prioritera och har inte heller lagt ut denna uppgift på behöriga ministerier eller intresseorganisationer. Välplanerade och förutsedda åtgärder skulle vara till stor hjälp och minska behovet av stora, plötsliga och oöverlagda anslagsnedskärningar de närmaste åren. Det ligger väl inte i linje med ens regeringens ideologi.

Utöver avvikelser från ramsystemet har stabilitets- och tillväxtpakten inte heller med stöd av den allmänna undantagsklausul som införts på EU-nivå begränsat budgetunderskotten sedan 2020. När utgiftsbegränsningen på både nationell nivå och EU-nivå är avstängd har utgiftsdisciplinen blivit slapp i många länder och de ökade budgetunderskotten har snabbt höjt skuldnivåerna. Finland bör förstå att orimliga skuldnivåer och de stora ländernas politiska påtryckningar inom EU leder till en asymmetrisk inkomstöverföringsunion. Riksdagen intog en strikt ståndpunkt i frågan i samband med behandlingen av det så kallade återhämtningspaketet (FiUB 4/2021 rd — RP 260/2020 rd). Vi måste hålla fast vid de här uttalandena.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Resrvation 1

Om vi ser genom fingrarna med andra länders skuldsättning och upprepade återhämtningspaket måste vi välja om vi alltid vill vara nettobidragsgivare. I och med upprepade återhämtningspaket och brist på egen ekonomisk disciplin kommer Finland med tiden att omvandlas till nettobidragstagare till följd av en svag ekonomi. Sannfinländarna bedömer att det inte längre kommer finnas nettobidragsgivare kvar när Finland blir nettobidragstagare på grund av sin försämrade situation, och nettoutdelningarna uteblir. Därför är en strikt EU-politik det enda rationella valet med tanke på den nationella fiskala politiken. För detta behöver Finland en strikt nationell linje och internationellt samarbete med likasinnade länder.

Högre konsumentpriser

Enligt utskottets betänkande är inflationen ett fenomen som minskar den privata konsumtionen. Vid sidan av små riktade stöd har det inte funnits förståelse för massiva, omfattande skattelättnader. I det ekonomiska beslutsfattandet kan man dock inte alltid agera enbart i ljuset av nationell optimering, utan situationen måste ses i ett samlat perspektiv. Eftersom de flesta europeiska länder subventionerar hushåll och näringsliv genom allmänna temporära skattelättnader uppstår en skillnad i priskonkurrenskraft som gör att den kreativa förstörelsen av de ekonomiska strukturerna kan gå längre än vad prisökningarna i sig skulle ha orsakat.

De rika klarar sig alltid, utkomststödet till de fattiga är en lösning i sista hand, men den arbetande medelklassen kommer få ta den hårdaste stöten både relativt och absolut. Detta får oundvikligen politiska konsekvenser och den valda linjen kommer knappast att hålla. Därför är det motiverat att granska beslutens konsekvenser på längre sikt och för förutsägbarhetens skull sträva efter att hålla politiken i linje med jämförelseländerna. Det är också bra att komma ihåg att när Italien och Spanien i och med Rysslandskrisen har höjt energistöden till närmare 2 procent av bruttonationalprodukten och Finland 0,5 procent, är slutresultatet en självförvårdad konjunkturedgång eller rentav en recession, en alltför stor kreativ förstörelse med långvariga konsekvenser och ett behov av så kallade återhämtningspaket. Finland skulle alltså lida av sin egen upplevda rättrogenhet och dessutom betala andra länders åtgärder.

Stabilisering av ekonomin

Ökningen av sysselsättningen är delvis en följd av ökat deltidsarbete och pensioneringar. Vi måste efterlysa effektivare målindikatorer som exempelvis kan dels sätta lägre värde på lågavlönat arbete som leder till beroende av socialt stöd, dels högre prioritera sysselsättning med små offentliga subventioner inom den privata sektorn.

När det gäller arbetskraftsinvandring finns det skäl att titta på livscykelkostnaderna. I ljuset av utredningar måste det anses sannolikt att en del av de arbetstagare från länder utanför EU som omfattas av prövningen av arbetskraftstillgången blir arbetslösa efter att arbetet upphört, vilket innebär en betydande belastning på de offentliga finanserna. Integrationen av invandrare har visat sig vara ineffektiv i förhållande till kostnaderna, och med tanke på hållbarheten i de offentliga finanserna vore det därför förmånligare att försöka minimera sådan invandring som kräver omfattande integrationsåtgärder utan nämnvärda resultat.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Resrvation 1

Regeringen har visat på mod genom att genomföra vissa arbetsmarknadsreformer som kan betraktas som svåra. Tyvärr har en del av dessa metoder svag effekt och de är beroende av offentlig finansiering. Konsekvensbedömningarna är överdrivet optimistiska och de angivna uppgifterna motstridiga. Sysselsättningsåtgärderna under valperioden lever inte upp till den skala för effekterna på de offentliga finanserna som nämns i färdplanen för hållbarhet (1—2 miljarder euro) eller målet för antalet nya sysselsatta (80 000). I förhållande till den grundläggande kalkylen över hållbarhetsgapet inverkar sysselsättningsåtgärderna under valperioden på de offentliga finanserna med bara cirka 0–500 miljoner euro.

Effektivisering av produktiviteten och kostnadseffektiviteten inom den offentliga förvaltningen är i och för sig bra mål, men det konkretiseras inte vad som ska effektiviseras eller när och hur det ska göras. Planen för de offentliga finanserna driver på flera omfattande reformer: social- och hälsovårdsreformen, den förlängda läroplikten, vårdgarantin och de skärpta personaldimensioneringarna har en sammanlagd effekt på minst 2,5 miljarder euro.

Betänkandet talar om de strukturella reformernas centrala betydelse för att stabilisera ekonomin. Social- och hälsovårdsreformen nämns som en viktig strukturell reform, men i ljuset av sakkunnigyttrandena är det sannolikt att reformen vid sidan av säkra betydande kostnader på kort sikt i verkligheten inte kommer att vara till nytta ens på lång sikt. Dessutom har det inte ens reserverats tillräckliga anslag för kostnaderna.

Stärkandet av förutsättningarna för ekonomisk tillväxt

FoU-verksamhet

Det råder bred enighet om FoU-utgifternas betydelse för produktiviteten och den ekonomiska tillväxten. Åsikterna går isär främst när det gäller till vilka sektorer satsningarna ska riktas (företagens FoUI-skatteincitament, Business Finlands finansiering, basforskning, stipendier osv.). Det råder också oenighet om stödformerna. Vissa anser att skattepengar inte ska användas för projekt som i vilket fall som helst kommer genomföras. Andra anser att just sådana projekt måste påskynas och utökas med hjälp av stöd.

Regeringens beslut går ut på att dela ut pengar till alla aktörer och på många olika sätt. Om denna lösning inte bygger på forskningsdata och avkastnings-/insatstänkande utan är en kompromiss som är godtagbar för alla, finns det risk för att resultaten blir svaga och att en betydande ökning av anslagen försvagar de offentliga finanserna i stället för att stärka dem.

Utbildning

Anslagen för att förlänga läroplikten har visat sig vara otillräckliga. Med tanke på besluten är det problematiskt om svårigheterna och kostnaderna underbudgeteras för att man ska få till ett beslut och sedan får vi lida av antingen anslagsöverskridningar eller dåliga slutresultat. Det ser ut som om bägge kommer förverkligas. Problemet är fortfarande att nivån på den grundläggande utbildningen är svag och att personer med invandrarbakgrund har språksvårigheter. När de färdigheter som behövs för studier på andra stadiet saknas går studierna inte framåt och det går enormt mycket pengar åt för förseningar i planerna och för stödfunktioner.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Resrvation 1

När det gäller studier på tredje stadiet är det motiverat att öka antalet nybörjarplatser, om de studerande har tillräckligt goda färdigheter. Om så inte är fallet kommer en betydande del av satsningarna att gå förlorade. Vidare bör vi göra avsevärda satsningar på läroavtalsutbildning och ta hänsyn till exempel Tyskland.

Det finns forskningsdata som tydligt visar att förvärvsinkomsterna under livstiden och sysselsättningen inte förbättras på ett avgörande sätt genom vilken utbildning som helst. Till exempel flera högskoleexamina eller studier nära pensionsåldern är inte lönsamma med tanke på de offentliga finanserna. Så länge studierna genomförs med betydande ekonomiskt stöd från staten, utan terminsavgifter och numera rentav med inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning, bör förnuftigheten i att studera till en andra examen granskas mycket noggrant med tanke på statsfinanserna.

Beredskap till följd av förändringarna i den säkerhetspolitiska miljön

I försvarsredogörelsens riktlinjer för antalet anställda har man inte kunnat beakta de behov av ytterligare rekryteringar eller utökade repetitionsövningar som Finlands eventuella Natomedlemskap medför. Ökningen med 500 årsverken kan således vara otillräcklig. Med tanke på Försvarsutbildningsföreningens verksamhet på lång sikt är det nödvändigt att finansieringen av organisationens verksamhet överförs till direkt budgetfinansiering. När det gäller försvarsmateriel ska beställningar göras i hemlandet alltid när det är motiverat med tanke på försörjningsberedskapen eller bevarandet av kompetensen.

Stärkt försörjningsberedskap genom självförsörjning i fråga om livsmedel

Det är möjligt att den häftiga uppgången i matpriserna och leveransstörningarna leder till sämre tillgång och ökad protektionism. Finland bör alltså höja sin självförsörjningsgrad och inledningsvis satsa på tillgången till kritiska produktionsfaktorer. Åtgärder som stöder den nationella och företagsspecifika självförsörjningen behövs särskilt inom proteinproduktionen. Det finns också behov av forskning och utveckling kring syntetiskt protein.

Dyrare energi och bränsle påverkar gårdarna i deras egenskap av företag och hushåll. När det gäller gödselmedel hänger problemen samman med den kraftiga prisstegringen. Tillgången på foder hotas i sin tur av de föregående årens svaga skördar. Situationen är särskilt allvarlig inom djurhållningssektorn, där självförsörjningen för foder är svag, produktionen energiintensiv och produktionsavtalen långa. Särskilt oroväckande är skördeperioden 2023, för vilken gårdar som kämpar med likviditetskrisen måste kunna skaffa arbetskraft, gödselmedel och förökningsmaterial.

Glesbygden med långa avstånd och särskilt kommunerna i östra Finland känner effekterna av att turistströmmarna stannat av och priserna stigit, särskilt när det gäller bränsle.

Det nationella stödet för byggande av biogasanläggningar på gårdar begränsas genom ett stöd villkor som förhindrar försäljning av energi för användning någon annanstans än på gården. Denna begränsning bör slopas permanent. Biodrivmedel, såsom träflis, ska behandlas jämlikt med andra förnybara energikällor.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Resrvation 1

Att råvarorna och energin till skogsindustrins produktionsanläggningar säkras bidrar också till att lösa de nämnda energiförsörjningsfrågorna, eftersom nästan två tredjedelar av den förnybara energin i Finland produceras med sidoströmmar från skogsindustrin och skogsbruket. Syftet med programmet för främjande av inhemsk fisk är att fördubbla konsumtionen fram till 2035. Att främja användningen av fisk spelar en viktig roll när det gäller att stärka försörjningsberedskapen och självförsörjningen.

Regionala och sektorsspecifika konsekvenser av Rysslands anfallskrig

Det börjar råda brist på flera produktionsfaktorer till följd av den gröna omställningen, digitaliseringen, kriget och sanktionerna. Fyndigheterna i Finlands jordmån kan vara både ekonomiska och geopolitiska fördelar som regeringen måste nyttja fullt ut. Till exempel våra litium- och koboltfyndigheter kan, om de tas till vara på rätt sätt, vara en betydande vitamininjektion i vårt näringsliv. Dessutom ökar vårt skydd tack vare deras internationella strategiska betydelse. Ju mer vi har av det som västvärlden behöver, desto mer investeringar görs i vårt land, och desto mer beaktas vårt lands intressen och säkerhet i det internationella beslutsfattandet.

Inom många sektorer såsom sjö- och flygtransport uppstår svårlösta problem genast efter coronakrisen till följd av miljönormer, försvagad privat konsumtion och direkta konsekvenser av kriget. Det är osäkert hur länge dessa svårigheter kommer att pågå, så statens stödåtgärder bör långvarigt riktas till drift av funktioner som betraktas som kritiska, och man bör inte anta att svårigheterna snabbt kommer vara över.

Ett klimatneutralt Finland och en grön omställning

Det bör erkännas att Finlands mål att vara klimatneutralt 2035 i praktiken är omöjligt att uppnå. Argumenten för en snävare målsatt tidsplan för Finland än för EU i övrigt tål inte granskning, och att driva på ett orealistiskt mål kan leda till felinvesteringar och äventyra driften av kritiska samhällsfunktioner. I krissituationer går värdebaserad styrning ut på att erkänna fakta och inte önsketänkande.

Övriga iakttagelser

Utrikesministeriets förvaltningsområde

Finlands utfästelse att nå FN:s mål att utvecklingssamarbetsanslagen ska utgöra 0,7 procent av BNP måste slopas. I EU har endast de ekonomiskt starkaste nordiska länderna och Luxemburg, som blivit förmöget genom sin finanssektor, nått målet. Genomsnittet för de övriga EU-länderna är betydligt lägre. Finland har inga energifyndigheter som Norge eller egen valuta som Sverige, och våra ekonomiska problem förvärras. Vårt mål för BNP-andelen måste vara förenligt med våra referensländer, dvs. klart lägre än för närvarande. Utvecklingssamarbetet bör i fortsättningen främja Finlands strategiska mål bland annat genom att stärka vår exportsektor, minska flyktingströmmarna och säkerställa tillgången till produktionsfaktorer.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Resrvation 1

Anslagssituationen för rättsvården

En allt större del av resurserna går till att behandla brott begångna av personer med utländsk bakgrund plus asylansökningar och överklaganden av dessa. Det måste ske en förändring genom att begränsa besvärsrätten och rätten till ny ansökan och över huvud taget minimera den humanitära invandringen till vårt land. Annars kommer inga anslag att räcka till för att tillgodose våra medborgares och företags rättssäkerhet inom en rimlig tid.

Finansieringen av välfärdsområdena

I ljuset av utskottsutlåtandena måste det anses sannolikt att välfärdsområdenas finansieringsbehov systematiskt underskattas och nyttan överskattas. Detta leder sannolikt till en betydande ökning av anslagen jämfört med prognosen eller alternativt till svårigheter med att inleda välfärdsområdenas verksamhet i tid.

Problemet kommer uppstå först i slutet av 2023 eller början av 2024. På så sätt blir den nuvarande regeringen inte ansvarig för problemen. Nästa regering tvingas antingen skära ned på funktionerna, påtvinga sammanslagningar av välfärdsområdena eller öka finansieringen.

Vårdskulden till följd av coronapandemin, vårdgarantin

De besparingar som gjorts på basis av vårdardimensioneringen genom nedskärningar i läkararvoden, forskning, vård och läkemedelsersättningar ökar vårdbehovet och är överbudgeterade. Vårdreformen ökar de politiska utgifter som inte är nödvändiga med tanke på vården.

Problemen kommer uppstå först i slutet av 2023 eller början av 2024. Från och med 2025 måste servicenivån och personalen skäras ner. Vårdgarantin kommer inte att bli verklighet.

Tillgång till personal

När problemen med tillgången på personal kvarstår måste man överväga att stärka funktioner som frigör resurser och hemvården, närståendevården och motsvarande delvis ersättande funktioner.

Den kommunala ekonomin

De normer som är bindande för kommunerna måste förr eller senare lättas upp. För att säkerställa de funktioner som anses nödvändiga bör kommunerna ha större frihet än för närvarande att besluta vilka andra tjänster och verksamheter de tillhandahåller och framför allt vad de inte tillhandahåller. Genom att lätta på skyldigheterna kan man i bästa fall skapa konkurrens och differentiering mellan kommunerna, vilket kan stödja centralisering och måttliga kostnader.

Finansiella åtaganden och risker

De stigande räntorna och problemen med att få finansiering kan snabbt återspeglas i den privata sektorns verksamhet, vilket också bidrar till att försämra läget i de offentliga finanserna. Inom EU får de länder som har de minsta skulderna ständigt stå för andra EU-länders förluster och utgifter,

Betänkande FiUB 14/2022 rd
Reservation 1

vilket nu äntligen bör noteras. Finland bör inte hamna i en fälla där vi strävar efter att få ordning på de offentliga finanserna men använder det handlingsutrymme som därigenom uppstår för att finansiera de länder vars offentliga finanser inte är i sin ordning. Slutresultatet är nämligen det samma: Läget för de offentliga finanserna i Finland försämrar lika mycket, men de ökade åtagandena är till nytta för andra länder.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen godkänner följande ställningstagande med anledning av redogörelsen:

Reservationens förslag till ställningstagande

- 1. Riksdagen förutsätter att regeringen utarbetar en redogörelse där anslagen i statsbudgeten prioriteras enligt huvudtitel så att nödvändiga, behövliga och mindre behövliga utgiftsposter tydligt har skiljts åt med målet att trygga nödvändiga utgifter i alla situationer genom att skapa klara listor över det som vi kan avstå från om det blir nödvändigt.*
- 2. Riksdagen förutsätter att regeringen beaktar den avsevärda ökningen av nödvändiga levnadskostnader och ser till att köpkraften för vanliga förvärvsarbetande finländare och den privata efterfrågan som är nödvändig för vår samhällsekonomi inte försvagas i onödan.*
- 3. Riksdagen förutsätter att regeringen genom sina åtgärder höjer produktiviteten och sysselsättningsgraden i vår samhällsekonomi och sörjer för vårt lands kostnadskonkurrenskraft genom att sänka bränsleskatten och höja arbetsinkomstskatten.*
- 4. Riksdagen förutsätter att regeringen återställer en balanserad hållbarhet i de offentliga finanserna snarare genom att gallra bland uppgifterna inom den offentliga sektorn och via pensioneringar än genom att höja skatteuttaget.*
- 5. Riksdagen förutsätter att regeringen noga följer utvecklingen i statens skuld- och borgensansvar och strävar efter att minska det totala ansvaret och en koncentration av risker.*
- 6. Riksdagen förutsätter att regeringen avvärjer de negativa konsekvenserna av Finlands energistödspolitik, som avviker från andra EU-länder, för vår internationella konkurrenskraft och vid behov åtminstone temporärt lindrar energibeskattningen.*
- 7. Riksdagen förutsätter att regeringen i enlighet med riksdagens vilja motsätter sig att EU går mot att bli en asymmetrisk inkomstöverföringsunion.*
- 8. Riksdagen förutsätter att regeringen i enlighet med riksdagens vilja kategoriskt avvisar EU:s nya inkomstfördelnings- och borgensarrangemang.*

Betänkande FiUB 14/2022 rd
Resrvation 1

9. Riksdagen förutsätter att regeringen utan dröjsmål bereder en plan med tanke på en partiell upplösning av Ekonomiska och monetära unionen och säkerställer Finlands penningpolitiska självförsörjning och försörjningsberedskap bland annat genom att äntligen införa ett reservbetalningssystem.

10. Riksdagen förutsätter att regeringen förhindrar genomförandet av socialfonden Fit for 55 genom beslut med kvalificerad majoritet vid behov genom att på förhand meddela att Finland inte kommer att godkänna de finansiella resurser som är nödvändiga för förslaget och som kräver enhällighet.

11. Riksdagen förutsätter att regeringen under de kommande åren riktar sina satsningar på utvecklingssamarbete till att stödja det krigshärjade Ukraina till exempel i form av utbildning och återuppbyggnad.

11. Riksdagen förutsätter att regeringen ser över utvecklingssamarbetet så att det motsvarar Finlands långsiktiga politiska och ekonomiska intressen och dimensionerar biståndsbeloppet till EU-ländernas mediannivå, det vill säga i praktiken skär ner biståndsinsatserna.

12. Riksdagen förutsätter att regeringen stärker rättsstatsutvecklingen samt främjar genomförandet av yttrandefrihet och direkt demokrati.

13. Riksdagen förutsätter att åtgärderna för att bekämpa svart ekonomi effektiviseras och att den tekniska utvecklingen, digitaliseringen, den gränsöverskridande verksamheten, sanktionerna mot Ryssland, den statliga ekonomiska påverkan och EU:s nuvarande och framtida inkomstöverföringar och solidariska ansvar beaktas.

14. Riksdagen förutsätter att man för att förbättra den allmänna säkerheten minskar brottsbenägenheten genom att sörja för tillräckliga straff och nolltolerans för brott på offentliga platser samt tillräcklig polispatrullering bland annat genom att säkerställa att målnivån på 8 000 polismän uppnås.

15. Riksdagen förutsätter att regeringen omedelbart och beslutsamt ingriper i utvecklingen av gängbildning för att Finland ska kunna undvika sådana svårigheter hos unga som förekommer i Sverige.

16. Riksdagen förutsätter att regeringen säkerställer ett tillräckligt antal anställda inom försvarsmakten i det nuvarande säkerhetspolitiska läget och utreder möjligheterna att finansiera Försvarsutbildningsföreningen med budgetmedel.

17. Riksdagen förutsätter att regeringen säkerställer lika tillgång till tjänster i alla välfärdsområden i enlighet med grundlagen.

18. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar behövliga åtgärder för att korrigera finansieringsmodellen för välfärdsområdena.

Betänkande FiUB 14/2022 rd
Resrvation 1

19. Riksdagen förutsätter att regeringen minskar på de normer som är bindande för kommunerna och därmed ser till att kommunerna ekonomiskt klarar av att tillhandahålla finländarna basservice.

20. Riksdagen förutsätter att regeringen avstår från planerna på att utvidga läroplikten till utbildningen på andra stadiet och satsar på förskoleundervisning och grundskola samt på innehållsmässiga reformer på andra stadiet med målet att alla unga ska avlägga examen på andra stadiet.

21. Riksdagen förutsätter att regeringen kompletterar sitt program för jordbruksstöd för att höja självförsörjningsgraden i fråga om produktionsfaktorer och öka proteinproduktionen och proteinforskningen.

22. Riksdagen förutsätter att regeringen inte äventyrar vår skogsindustris funktionsförmåga i EU:s förhandlingar om kolsänkor genom att gå med på att inskränka vår självbestämmanderätt eller på en nationell frivillig begränsning av rätten att använda våra skogar.

23. Riksdagen förutsätter att regeringen arbetar för att obehandlade myrar ska räknas med i kolsänkorna och på så sätt ökar Finlands kolsänka så att den motsvarar verkligheten.

24. Riksdagen förutsätter att regeringen säkerställer avverkningsmöjligheterna i skogarna i enlighet med den inhemska industrins växande behov.

25. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar omedelbara åtgärder för att genomföra trafik- och trafikledsinvesteringarna enligt programmet Trafik 12 under nästa ramperiod och för att trygga basunderhållet av transportinfrastrukturen och åtgärda det eftersatta underhållet.

26. Riksdagen förutsätter att regeringen utreder hur den nordiska modellen för arbetskraftsservice fungerar ur klienternas och personalens synvinkel och ändrar jobbsökningsmodellen utifrån dessa erfarenheter.

27. Riksdagen förutsätter att regeringen fortsätter med det temporära kostnadsstödet för transportbranschen tills kostnadskrisen inom logistikkedjan har fåttts under kontroll genom andra åtgärder, såsom en sänkning av punktskatten på drivmedel eller genom dieselolja för yrkestrafik.

28. Riksdagen förutsätter att regeringen utarbetar ett invandringspolitiskt program som minimerar den humanitära invandringen och gör den tillfällig, och i arbetsrelaterad invandring betonar förmågan att klara sig med arbetsinkomst och återinför tidsbegränsade och inkomstbegränsade karensar i invandrarnas rätt till social trygghet.

29. Riksdagen förutsätter att regeringen tryggar en tillräcklig nivå på bostadsproduktionen och vidtar åtgärder för att sänka boendekostnaderna bland annat genom att se till att uppvärmningskostnaderna och miljö- och klimatnormerna är moderata.

Betänkande FiUB 14/2022 rd
Reservation 1

30. Riksdagen förutsätter att regeringen slopar sina överdimensionerade klimatpolitiska mål och harmoniserar dem med EU:s bindande miniminivåer, så att vårt lands konkurrenskraft inte försvagas i onödan.

Helsingfors 14.6.2022

Ville Vähämäki saf
Sami Savio saf
Jari Koskela saf
Vilhelm Junnila saf

Betänkande FiUB 14/2022 rd Reservation 2

Reservation 2 /saml

Motivering

Samlingspartiet är oroat över Finlands ekonomiska kriställighet och välfärdstjänsternas framtid. Finansieringsbasen för välfärdstjänsterna utmanas av befolkningens stigande medelålder och den minskande befolkningen i arbetsför ålder. Det anfallskrig som Ryssland inlett medför ett nytt betydande utgiftstryck. Endast en hållbar och växande ekonomi ger möjlighet att sörja för människornas välfärd, den växande ekonomin och samhällets förmåga att svara på betydande utmaningar såsom klimatförändringen.

Efter denna plan för de offentliga finanserna är det klart vilket arv den ekonomiska politiken under regeringsperioden kommer att ha de kommande åren. Regeringen ger i sitt program sex centrala löften till medborgarna. Det centrala löftet i den ekonomiska politiken är att sluta leva på bekostnad av kommande generationer. Våren 2021 uppställdes som mål att stoppa ökningen av skuldkvoten inom den offentliga ekonomin i mitten av 2020-talet. Som metoder för att uppnå målet betraktades sysselsättningsåtgärderna, stärkandet av förutsättningarna för ekonomisk tillväxt, förbättrandet av produktiviteten inom den offentliga förvaltningen och reformen av social- och hälsovården. I planen för de offentliga finanserna för 2023—2026 föreslås ändå inga åtgärder för att bryta skuldkvoten.

Skuldsättningen är fortsättningsvis på en mycket oroväckande nivå. Finland saknar en trovärdig plan på medellång sikt för att förhindra att de offentliga finanserna vittrar sönder. Enligt planen för de offentliga finanserna beräknas underskotten uppgå till nästan 7 miljarder euro varje år under hela ramperioden. Det finns inga planer på att förbättra underskottet i de offentliga finanserna.

Dessutom är det känt att trycket på skuldkvoten kommer att öka ytterligare under andra hälften av 2020-talet till följd av att de åldersrelaterade utgifterna ökar. Befolkningsutvecklingen i Finland förutspås fortsätta vara mycket svag också på lång sikt. Utöver de ökade utgifterna försvagar befolkningens stigande medelålder ekonomins tillväxtmöjligheter, det vill säga den finansiella grunden för utgifterna.

Satsningar på säkerheten behövs

Samlingspartiets riksdagsgrupp anser att investeringar i Finlands säkerhet är nödvändiga. Rysslands brutala krig i Ukraina har förändrat Finlands säkerhetspolitiska miljö radikalt. Rysslands handlingar återspeglas i hela världen och särskilt i Europa. Rysslands små grannar, Finland medräknat, måste nu se till att de är så väl förberedda som möjligt på Rysslands aggressioner. Budgettekniken får inte hindra detta.

Samlingspartiet vill med tanke på försvarsberedskapen dra tillbaka de nedskärningar som under den senaste tiden har gjorts i försvaret. Därtill vill man omedelbart anvisa försvarsmakten medel för materielanskaffningar samt omkostnader för att öka utbildningen av personal och repetitionsövningarna. Försvarsmaktens planerade personalökning bör tidigareläggas så mycket som möjligt.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Reservation 2

Samlingspartiet anser att det frivilliga försvarsarbetet har en central roll, inte bara när det gäller att öka den militära beredskapen utan också när det gäller att öka den övergripande säkerheten i samhället. Det finns ett mycket större intresse av Försvarsutbildningsföreningens (MPK) kurser än det finns utbildningsplatser att erbjuda. Antalet skjutbanor har minskat avsevärt. Samlingspartiet anser att det behövs fler banor för att förutsättningarna för skytte- och vapenrelaterad utbildning ska kunna tryggas på olika håll i landet.

Det är berättigat att överskrida budgetramarna då varje moment som flyttas utanför ramarna uppfyller motiveringarna till det efter ytterst kritiskt övervägande.

Försörjningsberedskapen är en central del av den övergripande säkerheten. Satsningarna på cybersäkerhet, gränskontroll och att trygga försörjningsberedskapen är förståeliga. Jordbruksstöden riktas däremot dåligt. Stöden bör riktas till matproduktion och aktiv odling. Livskraftiga företag måste erbjudas metoder för att klara av den akuta lönsamhetskrisen. Prismekanismen på marknaden behöver vidareutvecklas. Även i fråga om jordbruket bör det utredas vilka konsekvenser de gällande lagarna, författningarna och bestämmelserna har för företagen. Man bör utvärdera den administrativa bördan av en alltför strikt reglering i förhållande till nyttan av lagstiftningen och med låg tröskel avveckla lagstiftning vars totala fördelar är mindre än de olägenheter som den medför.

Ansvaret för att ta hand om de strukturella problemen inom den offentliga ekonomin kommer helt och hållet att ligga på de kommande regeringarna

Ökade utgifter påskyndar skuldsättningen och försvagar de offentliga finanserna som redan uppvisar ett strukturellt underskott. Den offentliga skulden ökar i allt snabbare takt i förhållande till bruttonationalprodukten under hela ramperioden och därefter. Det kommer helt och hållet att vara de kommande regeringarnas ansvar att rädda finansieringsbasen för de nordiska välfärdstjänsterna.

Redan i början av valperioden uppvisade de offentliga finanserna ett stort strukturellt underskott. Ekonomin uppskattades öka i nästan potentiell takt 2019, men ändå fanns det en bestående obalans mellan inkomster och utgifter. Den ekonomiska tillväxten förväntades minska och skuldkvoten steg i accelererande takt. Trots detta ökade regeringen de permanenta utgifterna med 1,4 miljarder euro genast i början av valperioden. Inga motsvarande utgiftsnedskärningar eller inkomstökningar gjordes. I planen för de offentliga finanserna bedöms hur samtliga inkomst- och utgiftsbeslut inverkar på de offentliga finansernas ställning. Ännu år 2026 försvagas ekonomin med nästan tre miljarder euro till följd av regeringens beslut. Regeringens beslut har alltså försvagat de offentliga finanserna betydligt mer än bara med 1,4 miljarder euro. Regeringen har påskyndat skuldsättningen under hela valperioden.

Regeringen lyckades inte nå sitt mål om en anpassning på 370 miljoner euro. Regeringen meddelade att den kommer att göra en anpassning på 42 miljoner euro genom att sänka ramnivån. I praktiken anpassas alltså inga fastställda utgifter till denna del. Å andra sidan har regeringen på grund av sitt ramundantag skjutit upp även sådana utgifter utanför ramarna som inte hänför sig till det förändrade säkerhetsläget.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Reservation 2

Enligt planen för de offentliga finanserna försvagar regeringens beslut om inkomster och utgifter under valperioden de offentliga finanserna med sammanlagt nästan tre miljarder euro ännu 2026. Regeringens beslut har försvagat de offentliga finanserna betydligt mer än de bestående utgiftsökningarna på 1,4 miljarder euro. Enligt planen för de offentliga finanserna fortsätter underskottet i statsfinanserna under hela ramperioden och ännu 2026 väntas ett underskott på närmare sju miljarder euro.

De utgiftsökningar som hänför sig till coronaepidemin eller Rysslands anfallskrig har varit godtagbara och de har understötts av Samlingspartiet. Coronaepidemin eller det anfallskrig som Ryssland inlett förklarar ändå inte den kraftiga skuldsättningen som fortsätter under hela ramperioden. Enligt ETLA:s uppskattning har beslut som ökar den beslutsbaserade skuldsättningen under valperioden fattats till ett belopp av närmare 30 miljarder euro. Av dessa utgifter är cirka elva miljarder euro andra än corona- eller säkerhetsrelaterade utgifter.

Trycket på att anpassa de offentliga finanserna ökar

Den ökande skulden ökar riskerna i den offentliga ekonomin och försvagar samhällets kristållighet. Den höga skuldsättningsnivån utsätter den offentliga ekonomin för ränterisker. Den långa period med låga räntor som inleddes efter finanskrisen håller på att ta slut och den snabba ökningen av räntorna har överraskat prognoserna. Enligt planen för de offentliga finanserna är ränteutgifterna nästa år nästan 800 miljoner euro högre än vad som uppskattades bara för ett år sedan. En betydande acceleration av skuldsättningen under valperioden ökar trycket på anpassning.

Regeringens centrala beslut fördjupar skuldproblemet. Inrättandet av en ny förvaltningsnivå kommer enligt olika uppskattningar kumulativt att öka de offentliga utgifterna med 3—5 miljarder euro under de kommande åren i förhållande till basscenariot. Social- och hälsovårdstjänsternas produktivitet kommer inte att öka, vårdköerna kommer inte att förkortas och kvaliteten på vården kommer inte att förbättras. Den plötsliga ökningen av behovet av försvarsutgifter ökar de nödvändiga temporära utgifterna i anslutning till materialanskaffningar samt de permanenta utgifterna. Dessutom hotar en höjning av räntenivån att accelerera ränteutgifterna under de kommande åren.

Stärkandet av de offentliga finanserna kommer att vara det viktigaste målet för den ekonomiska politiken under de kommande valperioderna. Resultaten av reformer som påskyndar sysselsättningen och den ekonomiska tillväxten stärker ofta de offentliga finanserna först efter många år och resultaten är osäkra. En förutsättning för att den ekonomiska politiken ska vara trovärdig är att anpassningen av utgifter är ett centralt medel vid sidan av reformer som påskyndar den ekonomiska tillväxten och sysselsättningen. En hög total skattenivå och en mycket hård beskattning av arbete jämfört med våra viktigaste konkurrentländer hindrar användningen av skattehöjningar som ett redskap för anpassning. Den ökade osäkerheten i världsekonomin och den accelererade inflationen ökar riskerna för att skuldsättningsriskerna ökar i framtiden.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Reservation 2

Ökade ränteutgifter realiserar skuldpolitikens risker

Regeringen har inte beaktat de risker som den höjda räntenivån medför. Räntenivån har stigit överraskande snabbt. I jämförelse med den föregående planen för de offentliga finanserna kommer ränteutgifterna att öka med i genomsnitt 760 miljoner euro per år.

I planen för de offentliga finanserna väntas räntekostnaden för tioåriga statslån vara 0,4 procent detta år och den förväntas stiga till 0,9 procent fram till 2026. Den här uppskattningen har föräldrats mycket snabbt. Enligt Finlands Banks statistik den 10 juni 2022 var räntan på statens tioåriga referenslån 1,87 procent. Statens beräknade ränteutgifter kommer att öka kraftigt.

Den omfattande skuldsättningen ökar riskerna inom den offentliga ekonomin. Skuldbördan inom den offentliga ekonomin har höjts mycket kraftigt. Enligt ETLA:s uppskattning har regeringen ökat utgifterna med upp till 30 miljarder euro under valperioden. Av dem utgör ungefär elva miljarder euro andra än sådana utgifter som hänför sig till kriget eller coronaviruset. Den offentliga skulden kommer att öka i allt snabbare takt i förhållande till bruttonationalprodukten under hela prognosperioden. Tillsammans med räntenivån som stiger mycket snabbt uppstår det stora risker i de offentliga finanserna.

Rambudgeteringen måste stärkas

Budgetramarna fungerar som ett skydd för skattebetalarna mot okontrollerbar ökning av utgifterna. Den ekonomiska politikens trovärdighet baserar sig på att regeringen håller fast vid utgiftsnivån i början av valperioden. Oförutsedda utgifter i anslutning till coronaepidemin flyttades förståeligt utanför ramarna. På samma sätt är behovet av att stärka försvaret och säkerheten till följd av Rysslands anfallskrig faktorer som budgettekniken av förståeliga skäl inte kan utgöra ett hinder för. Däremot får budgetramarna inte brytas i fråga om andra utgifter. Regeringen beslutade vid ramförhandlingarna 2020 att höja ramarna med 900 miljoner euro för 2021 och med 500 miljoner euro för 2022. Såväl Finlands Bank, Rådet för utvärdering av den ekonomiska politiken, Statens revisionsverk som ett flertal sakkunniga har kritiserat de bristfälliga motiveringarna till beslutet.

Regeringen fattade vid ramförhandlingarna beslut om undantag från ramarna också för den återstående valperioden. På basis av detta har utgifterna för försvaret, säkerheten och den gröna omställningen flyttats utanför ramen. Ramundantaget är alltför vagt avgränsat. Utanför ramarna kan på basis av ramundantaget också flyttas sådana utgifter som inte kan motiveras med säkerhetssituationen och som normalt finansieras inom ramen. Ett onödigt vagt definierat ramundantag bidrar till att ytterligare undergräva ramsystemets trovärdighet. Det är uppenbart att regeringen under förevändning av ramundantaget har flyttat även sådana utgifter utanför budgetramarna som inte räcker till för den säkerhetspolitiska situationen. Det är berättigat att flytta försvars- och säkerhetsrelaterade utgifter utanför ramarna då varje utgift utgående från strikta kriterier hänför sig till säkerhetsläget.

Upprepade och svaga överträdelser av budgetramarna skapar ett behov av att reformera och stärka reglerna för den ekonomiska politiken. För att den ekonomiska politikens trovärdighet ska kunna återställas krävs det starkare ramar för att stoppa skuldsättningen. Rådet för utvärdering av

Betänkande FiUB 14/2022 rd Reservation 2

den ekonomiska politiken har i sina två föregående rapporter föreslagit ett parlamentariskt åtagande att anpassa den offentliga ekonomin så att skuldkvoten inom den offentliga ekonomin kan vända nedåt inom rimlig tid. Enligt förslaget är det årliga anpassningsbehovet cirka 0,2—0,4 procent i förhållande till bruttonationalprodukten. Enligt BNP-prognosen i planen för de offentliga finanserna innebär detta en anpassning på ungefär 0,5—1,1 miljarder euro på 2022 års nivå.

Samlingspartiet anser att förslaget är mycket välkommet. Utöver att genomföra förslaget bör man i likhet med Sverige sätta upp en måttlig låg målnivå för skuldkvoten inom den offentliga ekonomin. I vårt västra grannland strävar man efter en skuldnivå på cirka 35 procent i förhållande till bruttonationalprodukten. I Finland närmar sig skuldkvoten nästan 70 procent före utgången av ramperioden. Samlingspartiet anser dessutom att reglerna för ekonomisk disciplin ska göras mer förpliktande på lagnivå för att den parlamentariska skuldövervakningen ska stärkas. Endast genom att säkerställa en hållbar offentlig ekonomi kan man på ett trovärdigt sätt hålla fast vid det offentliga servicelöftet. EU:s undantag från reglerna för att begränsa underskottet i de offentliga finanserna motiverar inte att man skjuter upp målet att återställa balansen i ekonomin.

Finländarnas köpkraft måste stödjas genom att sänka inkomstskatterna

Den hårda beskattningen av arbete är det mest centrala problemet i det finska skattesystemet. Den mycket stränga marginalbeskattningen undanröjer också effektivt incitamenten för mertidsarbete. Grovt uppskattat kan man konstatera att då nettolönen fördubblas till den genomsnittliga arbetsinkomstnivån, tredubblas beloppet av skatter som betalas, men bruttolönen som blir kvar i handen ökar endast 1,7 gånger. Enligt Skattebetalarnas Centralförbund är beskattningen av medelinkomsttagare i Finland cirka 3,1 procentenheter strängare än i de viktigaste jämförelseländerna. Skattesatsen för medelinkomsttagare i Finland är upp till 5,6 procentenheter högre än i Sverige. Av en årlig inkomst på 46 000 euro får finländaren hela 2 500 euro mindre i handen än en löntagare i Sverige.

Samlingspartiet har konsekvent föreslagit en övergång från beskattning av arbete och företagande till beskattning av konsumtion och skadeverkningar. Den totala skattegraden bör sänkas för att vi inte ska prissätta oss själva ut från världsmarknaden. Tyngdpunkten i skattelättnaderna bör ligga på beskattningen av förvärvsinkomster. När priserna stiger finns det särskilt goda grunder för skattelättnader. Skattelättnaderna bör genomföras jämnt i alla inkomstklasser.

Den hårda beskattningen av arbete bildar en skattekil mellan lönen som löntagaren får i handen och kostnaderna för arbetsgivaren. Det här medför direkt att priserna på tjänster och produkter höjs. En lindring av beskattningen av förvärvsinkomster skulle därmed också dämpa trycket på att höja priserna. Det är ett medvetet val av regeringen att upprätthålla den hårda beskattningen av arbete. Därtill fortsätter regeringen medvetet bereda en ny landskapsskatt som skärper beskattningen av arbete. Beredningen av landskapsskatten måste upphöra omedelbart.

Av ekonomiska enkäter framgår att skattelättnaderna i genomsnitt uppskattas finansiera sig själva till ungefär hälften. Självfinansieringen varierar beroende på situationen. Minskningen av skattekillen förbättrar incitamenten för att ta emot arbete, vilket ökar sysselsättningen och skatteinkomsterna. Skattelättnaderna bör delvis finansieras genom att man prioriterar utgifterna, minskar de offentliga utgifter som ökar per automatik, genomför ett produktivhetsprogram som däm-

Betänkande FiUB 14/2022 rd Reservation 2

par utgifterna inom den offentliga sektorn samt reformerar förmånssystemet så att det blir mer sporrande. Efter coronaepidemin ger distansarbetet möjlighet att effektivt minska rese- och lokal-kostnaderna. Det viktigaste sättet att stärka den offentliga ekonomin är att höja sysselsättningsgraden.

Sysselsättningsnivån måste höjas till 80 procent

Den viktigaste åtgärden för att komma åt hållbarhetsgapet i de offentliga finanserna är att få upp sysselsättningsgraden. Målet bör vara en nivå på 80 procent före utgången av decenniet. Ökningen av sysselsättningsgraden har varit lovande under de senaste åren, men vi ligger fortfarande efter de övriga nordiska länderna. Trots den positiva utvecklingen av sysselsättningen uppvisar de offentliga finanserna ett kraftigt underskott. Utvecklingen understryker behovet av att sysselsättningsreformerna i framtiden på ett seriöst sätt stärker de offentliga finanserna. Vid bedömningen av sysselsättningsbeslutens konsekvenser bör man stödja sig på finansministeriets tillförlitliga kalkyler. Urvalet av metoder bör omfatta undanröjande av bidragsfällor inom den sociala tryggheten, stödjande av individuell jobbsökning, kompetensutveckling samt stärkande av flexibiliteten på arbetsmarknaden.

Enligt regeringsprogrammet var målet att täcka permanenta utgiftsökningar genom att stärka sysselsättningen före utgången av valperioden. De permanenta utgiftsökningarna genomfördes genast i början av valperioden. Sysselsättningsbesluten sköts dock upp upprepade gånger. Till slut beslutade regeringen våren 2020 slopa det mål som skrivits in i regeringsprogrammet. Målet var en sysselsättningsgrad på 75 procent före utgången av decenniet och en förstärkning av de offentliga finanserna med 1–2 miljarder euro före utgången av decenniet. Enligt statens revisionsverks utredning vidtar regeringen inte tillräckliga åtgärder för att uppnå sitt eget sysselsättningsmål.

Sysselsättningsgraden har stigit främst till följd av det ekonomiska uppsvinget och de reformer som har gjorts efter 2015. Enligt Statistikcentralen hade trendsiffran för sysselsättningen stigit till 73,8 procent i april. Sysselsättningsgraden har efter coronaepidemin ökat på motsvarande sätt också i de övriga nordiska länderna. Ökningen är i stor utsträckning en följd av ökat deltidsarbete. Antalet utförda arbetstimmar i förhållande till antalet sysselsatta har sjunkit från den nivå som rådde 2019. Långtidsarbetslösheten ökar också envist. Enligt ETLA:s uppskattning sitter nästan 140 000 personer fast i bidragsfällor, dvs. i en situation där det inte är ekonomiskt meningsfullt att ta emot arbete på grund av minskade förmåner och stram beskattning.

Enligt Statens revisionsverk håller den offentliga ekonomin på att stärkas med omkring 0–0,5 miljarder euro på lång sikt till följd av sysselsättningsbesluten. Regeringen har i sin kalkyl inte beaktat beslut som minskar sysselsättningen och försvagar den offentliga ekonomin. I förhållande till hållbarhetsunderskottet på cirka 10 miljarder euro kan prestationen anses vara mycket anspråkslös. Med beaktande av regeringsprogrammets mål att balansera de offentliga finanserna före utgången av valperioden och å andra sidan de faktiska inkomst- och utgiftsbesluten, vars effekter försvagar de offentliga finanserna med sammanlagt cirka tre miljarder euro ännu 2026, kan regeringens ekonomi- och sysselsättningspolitik med fog anses ha misslyckats.

Betänkande FiUB 14/2022 rd Reservation 2

Tillväxten sker inom den privata sektorn

Ekonomisk tillväxt är till syvende och sist det enda hållbara sättet att bryta den allt snabbare ökningen av skuldkvoten inom den offentliga ekonomin och öka välfärden. Förekomsten av nordiska välfärdstjänster stöder sig på en fungerande, livlig marknadsekonomi. Finland har bland annat enligt OECD:s rapport släpat efter de viktigaste konkurrentländerna när det gäller att locka investeringar. Fokus för tillväxtpolitiken bör ligga på en reform av FoUI-systemet, sysselsättningsreformer, en skattepolitik som sporrar till tillväxt samt en ökning av rättvis konkurrens.

Förutsättningarna för företagande bör stärkas genom bättre lagstiftning och ökad rättvis konkurrens. Genom att trygga verksamhetsbetingelserna för rättvis konkurrens stärks företagets incitament.

Finland måste genomföra en skattereform för hållbar tillväxt. Tyngdpunkten i beskattningen bör flyttas från arbete och företagande till konsumtion och olägenheter. Skattebaserna ska vara täta och omfattande och beskattningen ska styras så neutralt som möjligt. Enligt planen för de offentliga finanserna har regeringens skattepolitik som helhet varit stramare. Den skärpta skattepolitiken och i synnerhet en linje som upprätthåller en mycket hård beskattning av arbete under valperioden förhindrar tillväxt. En skattereform som gynnar förutsättningarna för näringsverksamhet, risktagningens lönsamhet och flit kommer att vara en av den kommande regeringens viktigaste uppgifter. I synnerhet bör beskattningen av arbete och den skärpa marginalbeskattningen av arbete lindras.

På kort sikt bör man koncentrera sig på att sätta fart på investeringarna och stärka sysselsättningen. Enligt finansministeriets uppskattning kommer minskningen av befolkningen i arbetsför ålder att bromsa upp den potentiella tillväxten redan under de närmaste åren. Enligt enkäter som genomförts för näringslivet är den största flaskhalsen för tillväxten tillgången på kompetent arbetskraft. Därför är det ytterst viktigt att arbetsmarknadsreformerna genomförs snabbt, att den arbetskraftsinvandring som leder till arbete ökar och att arbetskraften ökar.

Stärkandet av de offentliga finanserna har ett centralt samband med tillväxten. Ur företagets synvinkel är dagens underskott morgondagens skatt. De allt djupare underskotten minskar företagets vilja att investera. Därför försvagas tillväxtutsikterna av att Finland inte har någon plan för hur skuldsättningstrenden inom den offentliga ekonomin ska vändas nedåt.

Ökade FoUI-satsningar är emellertid inte på kort sikt en lösning på den oroväckande ökningen av skuldkvoten inom den offentliga ekonomin. Trots den sjunkande trenden har Finlands FoUI-satsningar varit bland de högsta i EU-länderna. Den nedåtgående trenden måste brytas och satsningarna ta sikte på målet om en andel av fyra procent av bruttonationalprodukten. Ännu viktigare är att FoUI-stöden riktas rätt, dvs. till stöd som förnyar näringsstrukturen. Enligt analysen i den parlamentariska FoUI-arbetsgruppens rapport försvagar ökade FoUI-utgifter på kort sikt de offentliga finanserna och ökar anpassningsbehovet, men påverkar inte den ekonomiska tillväxten. Enligt forskningslitteraturen kan det dröja tiotals år mellan ökade insatser och den tillväxt som ökningen ger upphov till, och också då är effekten osäker. Trots osäkra resultat är en ökning av FoUI-satsningarna enligt forskning ett av de bästa sätten att få fart på tillväxten och därför värd att understöda.

Betänkande FiUB 14/2022 rd
Reservation 2

Den offentliga förvaltningen har en skyldighet att använda skattebetalarnas medel effektivt

Ökningen av de offentliga utgifterna måste kunna dämpas. Behovet av ett nytt effektivitetsprogram för de offentliga finanserna ökar när utgiftsnivån genom regeringens beslut håller på att bli betydligt högre än före coronakrisen eller Rysslands aggressionskrig. De offentliga utgifternas förhållande till bruttonationalprodukten måste dämpas genom en kritisk granskning av de mekanismer inom den offentliga ekonomin som automatiskt ökar utgifterna.

Under coronatiden har distansarbetet och digitaliseringen i arbetslivet framskridit snabbt. Företag har avstått från fysiska arbetslokaler och övergått i tillämpliga delar till platsoberoende arbete med digitala plattformar. På många arbetsplatser har det redan länge varit normalt att teamen är spridda på rentav global nivå. Även inom den offentliga förvaltningen bör man ta i bruk nya arbetssätt och effektivisera sin verksamhet. Regeringens planer på att förbättra den offentliga förvaltningens effektivitet är dock bristfälliga. Det finns fortfarande en enorm effektiviseringspotential i omorganiseringen av arbetet och möjligheterna till distansarbete.

Enligt diverse uppskattningar gör det årligen offentliga upphandlingar till ett belopp av uppskattningsvis 35—40 miljarder euro. Enligt undersökningar är medianantalet anbud vid konkurrensutsättning av offentlig upphandling endast två. I ett väldigt stort antal upphandlingar finns det således bara en anbudsgivare eller ingen alls. Enligt sakkunniga kan en ökad konkurrens och upphandlingskompetens för bättre upphandlingar medföra en enorm besparing i de offentliga finanserna.

År 2019 betalades cirka 1,5 miljarder euro i direkta företagsstöd, när återbäringarna av energiskatten räknas med. Regeringen hade för avsikt att minska företagsstöden med cirka 100 miljoner euro, medan till exempel Företagarna i Finland bedömt att det skulle funnits stöd på upp till en halv miljard euro i stöd som kunde ha gallrats ut. Man bör fortsätta minska ineffektiva och onödiga företagsstöd och ge marknaden utrymme att fungera ostört.

Social- och hälso-tjänsterna måste reformeras

I Finland har det redan i flera årtionden funnits behov av att reformera social- och hälso-tjänsterna för att trygga högklassiga tjänster och bryta den allt snabbare galopperande kostnadsutvecklingen. Den förra regeringen hade som mål att förnya verksamhetssätten, förbättra tillgången till vård och trygga en välfungerande modell med många producenter så att utgiftsökningen på flera miljarder skulle kunna stoppas.

Under innevarande period har målet för vårdreformen inte varit att dämpa kostnadsökningen eller förbättra servicen. Tjänsterna har inte förnyats. Vårdköerna kommer inte att bli kortare. Regeringen har inrättat en ny förvaltningsnivå vars verksamhet inleds vid årsskiftet och av ideologiska skäl koncentrerat tjänsterna till den offentliga sektorn.

I samband med regeringens lagar om inrättande av välfärdsområden gjorde finansministeriet en bedömning av kostnadsutvecklingen i förhållande till de förutspådda utsikterna. Enligt bedömningen kommer regeringens förslag att fram till 2030 kumulativt att öka kostnaderna för vårdreformen med tre miljarder euro. Regeringens metod för att stävja de offentliga utgifterna dämpar

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Reservation 2

alltså inte utgifterna, utan ökar dem. Också denna bedömning baserar sig på antagandet att varje välfärdsområde redan från början årligen lyckas uppnå den nedskärning på 80 procent som ingår i finansieringsmodellen för välfärdsområdena. Antagandet kan betraktas som optimistiskt och beräkningen som ett bästa scenario.

Efter de kalkyler som gjordes vid tiden för lagförslaget har kostnadsuppskattningarna visat på en kraftig ökning och då har löneuppgörelserna inom den offentliga sektorn ännu inte genomförts. Bara löneuppgörelsen för kommunsektorn kommer att öka personalutgifterna med nästan en miljard. Enkäter visar att välfärdsområdenas direktörer befarar ytterligare miljarder i utgifter för social- och hälsovårdsreformen. Dessutom hotar regeringens skruvade tidtabell redan inledandet av verksamheten vid årsskiftet. Inrättandet och organiseringen av IKT-system är fortfarande ett stort problem i många regioner. Kostnadsberäkningarna för utvecklingen av IKT-systemen ökar kraftigt, men de här investeringarna är nödvändiga. System som inte fungerar skapar en administrativ börda, försvårar den operativa verksamheten och hotar i värsta fall tjänsteproduktionen.

Samlingspartiet vill genomföra en social- och hälsovårdsreform som tryggar tillgången till vård och förkortar värdköerna. En välorganiserad modell med flera producenter och valfrihet är metoder för att utveckla kvaliteten och uppnå kostnadsbesparingar. En av den kommande regeringens viktigaste uppgifter är att säkerställa att regionförvaltningarna har möjlighet att effektivisera verksamheten så att ambitionen att bryta kostnadsutvecklingen blir verklighet.

Man bör övergå från kortsiktiga projekt till att stärka basfinansieringen av utbildningen

Anslagsnivån för undervisnings- och kulturministeriet uppgår under ramperioden till ungefär sju miljarder euro. Under ramperioden minskar de finansiella resurserna med 500 miljoner euro. Regeringen har hela tiden talat om att återupprätta utbildningens ära, men i själva verket handlar det om nedskärningar i utbildningen.

Särskilt oroväckande är att fördelningen av de utgifter av engångsnatur som regeringen beslutat om upphör 2022. Till denna del förblir det oklart vad det innebär med tanke på stärkandet av jämlikheten inom småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen samt stärkandet av undervisnings- och handledningsresurserna för yrkesutbildningen.

När det gäller undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde bör det konstateras att ett stort principiellt problem är att tilläggsatsningarna är tidsbegränsade och att de är uppsplittrade i olika projekt, inte i långsiktig utveckling av verksamheten. Regeringen har inte åtagit sig att bedriva en långsiktig utbildningspolitik.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen godkänner följande ställningstagande med anledning av redogörelsen:

Betänkande FiUB 14/2022 rd
Reservation 2

Reservationens förslag till ställningstagande

- 1. Riksdagen förutsätter att det som mål för den ekonomiska politiken i Finland vid sidan av sysselsättningsmålet uppställs ett mål för företagande, ett mål för välbefinnande och ett hållbarhetsmål.*
- 2. Riksdagen förutsätter att regeringen lämnar en proposition om att på ett jämlikt sätt lindra inkomstbeskattningen på alla inkomstnivåer.*
- 3. Riksdagen förutsätter att regeringen lämnar propositioner där skuldansvaret regleras på lagnivå.*
- 4. Riksdagen förutsätter att regeringen lägger fram metoder för att bryta skuldsättningen och förbinder sig att anpassa de offentliga finanserna med 0,4 procent i förhållande till bruttonationalprodukten per år.*
- 5. Riksdagen förutsätter att regeringen lämnar sysselsättningsförbättrande propositioner så att man uppnår regeringens eget mål att stärka de offentliga finanserna med 2 000 miljoner euro.*
- 6. Riksdagen förutsätter, i syfte att trygga välfärdstjänsterna, att målet för den ekonomiska politiken är att minska hållbarhetsunderskottet i den offentliga ekonomin före utgången av årtiondet.*
- 7. Riksdagen förutsätter att regeringen lägger fram en proposition om gradering av det inkomstrelaterade utkomstskyddet för arbetslösa så att förmånsnivån är högre i början av arbetslöshetsperioden och sjunker jämnt enligt arbetslöshetens längd.*
- 8. Riksdagen förutsätter att regeringen lägger fram en proposition för att påskynda slopandet av tilläggsdagarna för den inkomstrelaterade förmånen.*
- 9. Riksdagen förutsätter att regeringen lägger fram en proposition för att avveckla bidragsfällorna inom förmånssystemet.*
- 10. Riksdagen förutsätter att regeringen överlämnar en proposition i syfte att möjliggöra rättvisa lokala avtal i alla företag.*
- 11. Riksdagen förutsätter att regeringen inleder ett program för att förbättra de offentliga tjänsternas effektivitet och genomslag samt stävja utgiftsökningen.*
- 12. Riksdagen förutsätter att regeringen lägger fram en trovärdig plan för att öka antalet poliser till 8 000.*
- 13. Riksdagen förutsätter att regeringen lämnar en proposition om en vårdreform som uppnår de ursprungliga målen för reformen: minska skillnaderna i välfärd och hälsa, trygga likvärdiga och högklassiga social- och hälso- och sjukvårdstjänster för alla finländare, främja till-*

Betänkande FiUB 14/2022 rd
Reservation 2

gången till tjänster och förbättra deras tillgänglighet, trygga tillgången till yrkeskunnig arbetskraft, reagera på de utmaningar som samhälleliga förändringar för med sig och dämpa kostnadsökningen. Reformen måste innehålla element som ökar valfriheten och människors möjligheter att påverka de tjänster som de använder.

14. Riksdagen förutsätter att regeringen skyndsamt lämnar en proposition som rättar till de stora bristerna i lagen om välfärdsområdenas finansiering.

15. Riksdagen förutsätter att regeringen snabbar upp utbildnings-, forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamheten inom social- och hälsovården och att speciallagstiftning om finansieringen av den föreläggs riksdagen för behandling, liksom också bestämmelser om den tilläggsfinansiering som krävs för att upprätthålla universitetssjukhusen och den specialiserade sjukvården inom de välfärdsområden där det finns universitetssjukhus.

16. Riksdagen förutsätter att regeringen bereder en proposition om reformering av systemet med jordbruksstöd, genom vilket försörjningsberedskapen i fråga om livsmedel säkerställs och effektivitet och förnyelse prioriteras.

17. Riksdagen förutsätter att regeringen lägger fram förslag som tryggar den inhemska livsmedelsproduktionen och det finländska jordbruket.

18. Riksdagen förutsätter att regeringen avsätter tillräckligt stora anslag för att garantera brand- och räddningsväsendets verksamhet och ett tillräckligt antal räddningsmän.

19. Riksdagen förutsätter att regeringen lämnar en proposition om terapigaranti genast i början av höstsessionen 2022 så att ärendet hinner behandlas och sättas i kraft under innevarande valperiod.

20. Riksdagen förutsätter att regeringen håller fast vid det parlamentariskt överenskomna programmet Trafik 12.

21. Riksdagen förutsätter att regeringen inte låter det eftersatta underhållet av vägnätet förvärras ytterligare utan anvisar anslag för att åtgärda bristerna.

Helsingfors 14.6.2022

Timo Heinonen saml
Sari Sarkomaa saml
Matias Marttinen saml
Kalle Jokinen saml
Markku Eestilä saml
Sari Multala saml

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Reservation 3

Reservation 3 /kd

Allmän motivering

Slutet av statsminister Marins regeringsperiod och början på nästa regeringsperiod infaller i ett exceptionellt oklart internationellt läge som oundvikligen påverkar vår ekonomi. Alla nivåer inom det allmänna, liksom medborgarna, företagen, osv. måste förbereda sig på många förändringar som försvagar balansen i ekonomin och som sker både i vår omvärld och hemmavid. Till dessa oundvikligen stigande utgifter hör bland annat de ökande ränteutgifterna för den offentliga skulden, de ökande social- och hälsovårdsutgifterna till följd av vårdskulden, den åldrande befolkningen och de ungas illamående, extrautgifter för de nya välfärdsområdena och löneharmoliseringen, statliga borgensåtaganden och Finlands potentiella landsrisk, som minskar investeringsringarna, turismen och attraktionskraften i utländska arbetstagares ögon. Den svaga befolkningsutvecklingen kommer att förvärra hållbarhetsgapet i ekonomin och begränsa den ekonomiska tillväxten en lång tid framöver på grund av bristen på arbetskraft. Också förändringar på arbetsmarknaden kan påverka Finlands exportrelaterade konkurrenskraft.

Ett bättre internt och externt försvar kräver nödvändigtvis extrautgifter. Energiinvesteringar och andra investeringar i anslutning till den gröna omställningen kostar mycket, och det behövs stora investeringar också för underhållet av vägar och järnvägar. Om Europeiska kommissionens förslag om exempelvis byggnaders energiprestanda förverkligas kommer också det att kosta. Det ökade trycket på att skydda skog försämrar skogsindustrins verksamhetsförutsättningar och därmed också exportintäkterna, om vi inte lyckas höja förädlingsgraden. Det ekonomiska samarbetet och handeln med Ryssland har upphört för lång tid, och de stigande priserna och den försämrade tillgången på råvaror försvagar våra ekonomiska grundvalar och delvis till och med försörjningsberedskapen.

Ett kapitel för sig är ökande egna medel för EU och/eller EU-avgifter och eventuella nya återhämtningspaket samt finansiering av EU:s egen budget genom gemensam skuldsättning. Dessutom finns det betydande politiska spänningar inom Europeiska unionen, Ekonomiska och monetära unionen och medlemsländerna samt en olöst ekonomisk diskrepans mellan medlemsländerna, som antingen leder till en betydande ökning av inkomstöverföringarna eller till en risk för att Ekonomiska och monetära unionen delvis upplöses under ett tidsintervall som inte går att förut säga. I en värld där vi globalt sett är ömsesidigt beroende av varandra påverkar överraskande händelser oundvikligen också oss, oberoende av var de sker.

Höjda räntor och arbetslöshet exempelvis inom exportsektorn till följd av nedgången i den europeiska ekonomin kan leda till ekonomiskt trångmål för hushållen. Allt detta skapar press på de offentliga finanserna både i form av minskade skatteinkomster och i form av ökade arbetslöshets- och socialutgifter.

Sammantaget är de ekonomiska utsikterna mycket oklara och mottaglig för snabba förändringar som både det allmänna och även medborgarna måste vara beredda att reagera på.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Reservation 3

Därför måste den gemensamma parlamentariska samordningen av planeringen av de offentliga finanserna och uppföljningen av lägesbilden stärkas. De gemensamma principerna och spelreglerna för den långsiktiga samordningen av de offentliga finanserna över valperioderna måste vid behov uppdateras. Kristdemokraterna är öppna för utvecklingen av ramförfarandet, men inte för att slopa det. Det är också klart att EU:s finanspolitiska regler, såsom villkoren i stabilitets- och tillväxtpakten, kommer att ses över. Här måste Finland sträva efter aktivt samarbete med andra små nettobidragsgivare i EU.

En moralisk risk när det gäller EU:s gemensamma skuld och krispaket är redan nu verklighet i Europa. Också inom detta komplex måste Finland eftersträva samarbete med andra små nettobidragsgivare. Finland måste förbättra sitt föregripande inflytande i Europeiska unionen, vilket redan har konstaterats vid flera tillfällen.

I planen för de offentliga finanserna beräknas underskotten till uppemot sju miljarder euro varje år under hela ramperioden. I fråga om 2022 har siffran redan stigit till mer än åtta miljarder euro sedan regeringen lämnade sin andra tilläggsbudget. Såsom ekonomiutskottet konstaterar i sitt utlåtande (EkUU 26/2022 rd) är det möjligt att bedömningarna av den ekonomiska utvecklingen i planen för de offentliga finanserna visar sig vara alltför optimistiska. Även om man än så länge får låna till låg ränta är det ytterst viktigt att hålla skuldsättningen under kontroll. En hög skuldkvot minskar handlingsutrymmet inom finanspolitiken och vi har inte råd med okontrollerad skuldsättning.

Regeringen lovar mer än den kan hålla

Regeringen Marin har genom sina beslut avsevärt försvagat utsikterna för de offentliga finanserna och bakbundit nästa regering. Flera av regeringen Marins servicelöften är i sig välkomna, men tidsplanerna är orealistiska och de behövliga resurserna saknas. Regeringen har nyligen lämnat en proposition genom vilken vårdgarantin inom primärvården enligt hälso- och sjukvårdslagen skärps. Tidsfristen för att få icke-brådskande undersökning, vård eller behandling förkortas från tre månader till sju dagar. Avsikten är att garantin ska börja gälla redan den 1 november 2024. Det krävs betydande ekonomiska och personella tilläggsresurser för att ordna hälso- och sjukvården om vårdgarantin ska kunna genomföras. Det är oklart varifrån dessa tas när vi befinner oss mitt i en kris inom hälso- och sjukvården, har brist på sjukskötare och välfärdsområdena har svårt att komma igång.

Kristdemokraterna stöder målen med vårdgarantin, men anser att den föreslagna tidsplanen är orealistisk. Samtidigt försvårar regeringen i praktiken måluppfyllelsen exempelvis genom att slopa FPA-ersättningen. Utan ordentliga resurser är vårdgarantin bara ytterligare ett löfte – ett löfte som framför allt binder nästa regering. Den växande klyftan mellan vad som utlovas och det som faktiskt erbjuds i form av offentlig service kan bara försvaga medborgarnas förtroende för den offentliga sektorn och hela samhället.

Regeringen har målmedvetet gått vidare med social- och hälsovårdsreformen. Reformen är emellertid fortfarande halvfärdig och orsakar betydande merkostnader och extra tryck på social- och hälsovården. Regeringen Marin har genom sina finanspolitiska beslut bakbundit nästa regering och lämnat ytterst små marginaler.

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Reservation 3

Den nuvarande regeringen anser att den offentliga sektorn är den bästa lösningen när det gäller att uppfylla alla servicelöften, och då förlorar man potentialen inom den privata sektorn och tredje sektorn. I regeringens tänkesätt framhävs rättigheter framför skyldigheter.

När det ekonomiska läget försämras är det emellertid möjligt att hållbarhetsgapet i de offentliga finanserna inom några år tvingar oss till ett mycket annorlunda Finland, där individens ansvar för sig själv och för sina närmaste är större än nu.

Regeringens optimism när det gäller den ekonomiska politiken verkar delvis bygga på tanken att alla offentliga investeringar betalar sig på längre sikt. Utöver nödvändiga stöd- och stimulansåtgärder har regeringen dock betydligt ökat de permanenta utgifterna. Man kan finna en kalkylerad ekonomisk nytta för enskilda "framtidsinvesteringar", men de samlade investeringarna kumuleras inte linjärt. När man ställs inför val på grund av knappa resurser måste det allmänna koncentrera sig på att värna om dem som är mest utsatta och främja jämlikhet i fråga om möjligheter, inte i fråga om slutresultat.

Senast nu måste vi vakna upp till jordbrukarnas oro

Regeringen Marin visade upp snabb handlingskraft i början av coronapandemin. Nedstängningar gjordes och när läget lugnade ner sig avvecklades restriktionerna stegvis. Nu är emellertid regeringen långsam och njuggt inställd när det gäller den akuta krisen inom det inhemska jordbruket, vilket står i bjärt kontrast till hur snabbt coronastöd delades ut i början av pandemin över hela företagssektorn. Tilläggsåtgärder på försvaret är nödvändiga, men meningslösa om ryggraden i försörjningsberedskapen, det inhemska jordbruket och jordbrukarna, blir tvungna att lägga ner. Flaskhalsarna inom försörjningsberedskapen påverkar oundvikligen också de offentliga finanserna vid en kris. Det har framförts varningar om en akut kris inom jordbruket i flera år nu, och problemen började inte i och med kriget i Ukraina. Riksdagen ska särskilt noga beakta också de farhågor som jord- och skogsbruksutskottet framfört i sitt utlåtande (JsUU 14/2022 rd).

Svaga sysselsättningsåtgärder

Regeringens sysselsättningsfrämjande åtgärder har varit svaga. En stor del av den positiva sysselsättningsutvecklingen beror på att efterfrågan inom exporten har återhämtat sig starkt efter coronatiden. Sysselsättningen har ökat bland annat genom utvidgad läroplikt, som innebar att 16—18-åringar som räknats som arbetslösa automatiskt övergick till att vara studerande.

Redan under denna valperiod måste åtgärder vidtas för att höja sysselsättningen till 80 procent i slutet av årtiondet. Det räcker inte enbart med offentliga investeringar eller ökad lönesubvention för att förbättra sysselsättningen. Det behövs också åtgärder som gör det möjligt att skapa nya arbetstillfällen inom den privata sektorn. Extra viktigt är det att förbättra konkurrenskraften inom exportindustrin.

Det måste till flera olika åtgärder för att öka sysselsättningen. I det rådande läget får beskattningen av arbete och företagande inte skärpas. Dessutom måste man se till att människor har kvar sin köpkraft. För att förbättra produktiviteten och skapa nya företagsmöjligheter behövs mer forsk-

Betänkande FiUB 14/2022 rd

Reservation 3

ning, utveckling och innovation. Utöver de offentliga FoUI-satsningarna behöver vi incitament för den privata sektorn.

Vidare behövs det offentliga investeringar bland annat i infrastruktur och de måste kanaliseras så att de är till nytta för ekonomin. När det gäller att förbättra sysselsättningen spelar emellertid strukturella reformer på arbetsmarknaden en framträdande roll. Det behövs större flexibilitet på arbetsmarknaden och lokala avtal måste främjas skyndsamt.

Vilka alternativ har Finland?

I praktiken är de alternativ vi har antingen att ta oss ur skulden genom tillväxt, att hoppas att inflationen stiger och åter upp skulden eller vänta att en del av skuldebrev i ECB:s besittning ska annulleras, exempelvis genom att man omvandlar dem till eviga obligationer. Ett annat alternativ är att en del av den offentliga skulden på något sätt skrivs ner till noll i samband med en djupare systemkris, såsom en kollaps inom Eurosystemet. Det första alternativet, att ta sig ur skulden genom tillväxt, verkar allt mindre sannolikt om inte riktningen på den ekonomiska politiken ändras.

De ekonomiska utsikterna för de närmaste åren är mycket oroväckande, och när nästa regering börjar kan situationen vara något helt annat, givetvis beroende på yttre orsaker som inte beror på regeringens åtgärder. Medborgarna borde redan börja beredas på ett möjligt scenario där ekonomin försvagas. År 2022 kan förbli det bästa av de närmaste åren. Tyvärr har regeringens samlade ekonomiska politik snarare varit konjunkturförstärkande än traditionell keynesianism.

Det kommer säkert att bli nödvändigt att försöka finna besparingar i form av anpassningsåtgärder, men om vi inte lyckas få till stånd en tillväxtpolitik kommer vi att bli tvungna att spara oss till döds, och vi kommer bara att hamna i en nedåtgående spiral av försämringar. En skärpning av det totala skatteuttaget har också negativa effekter på den ekonomiska aktiviteten.

Ökad sysselsättning och arbetsproduktivitet skulle å sin sida främja ekonomisk tillväxt. Vad vi behöver vid sidan av sysselsättningsåtgärderna är livskraftspolitik – det innebär ökade satsningar på forskning och utveckling, en mer attraktiv investeringsmiljö för företagen och en aktiv näringspolitik. En parlamentarisk arbetsgrupp som främjar forsknings-, utvecklings- och innovationsfinansieringen har redan nått enighet om en BNP-målnivå på fyra procent. Det vi nu måste göra är att säkerställa att arbetet går framåt över valperioderna och hitta formen för ett permanent skatteincitament för företagen.

Tillväxtpolitik kan också vara ansvarsfull och beakta miljöns och naturens bärkraft. I allt högre grad baserar sig tillväxten på förnybara naturresurser, cirkulär ekonomi och sparsam användning av icke-förnybara naturresurser.

En stark hållbar tillväxt möjliggör bra offentlig service och inkomstöverföringar som minskar ojämlikheten och ökar förtroendet. Kristdemokraterna ser satsningar på välfärdspolitiken också som investeringar som ger besparingar. Psykiska problem och tidig invalidpension är en årlig kostnad på flera miljarder euro, liksom sjukfrånvaro. Terapigarantin, tjänster med låg tröskel för barn, unga och familjer och en fungerande hemservice skulle förebygga problem och bespara oss

Betänkande FiUB 14/2022 rd
Reservation 3

från svårare åtgärder. På det hela taget uppmuntrar en aktiv befolknings- och familjepolitik till familjebildning, ger stöd när det behövs och möjliggör framgång; det är vad Finland behöver.

Förslag

Jag föreslår

att riksdagen godkänner följande ställningstagande med anledning av redogörelsen:

Reservationens förslag till ställningstagande

- 1. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar målmedvetna åtgärder för att gradvis stabilisera de offentliga finanserna genom att ytterligare stärka förutsättningarna för hållbar ekonomisk tillväxt, sysselsättningen, konkurrenskraften, kompetensen och produktiviteten inom den offentliga förvaltningen.*
- 2. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att öka flexibiliteten på arbetsmarknaden och främja lokala avtal.*
- 3. Riksdagen förutsätter att regeringen inte höjer skatten på arbete och företagande utan i stället arbetar för att öka incitamenten för arbete och företagande.*
- 4. Riksdagen förutsätter att regeringen sörjer för det finska jordbrukets hållbarhet och försörjningsberedskap och vidtar åtgärder för att trygga verksamhetsförutsättningarna för lantbruksföretagarna i det nuvarande krisläget.*
- 5. Riksdagen förutsätter att man för att säkerställa livskraften och tillväxten i hela landet åtgärdar det eftersatta underhållet av vägnätet och också reparerar vägnätet i landskapen och på landsbygden, eftersom det är i ytterst dåligt skick.*
- 6. Riksdagen förutsätter att regeringen säkerställer tillräckliga flygförbindelser också till flygfälten i landskapen för att hålla hela landet livskraftigt.*
- 7. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar åtgärder för att stärka den kommunala ekonomin och ersätter kommunerna till fullt belopp för de merkostnader som de nya skyldigheterna, såsom höjd läropliksålder, medför.*
- 8. Riksdagen förutsätter att alla de projekt ska återtasa som ökar kostnaderna inom offentlig förvaltning och för företagen och som orsakar företag och de offentliga finanserna betydande merkostnader utan nytta, såsom projektet för en könsneutral personbeteckning.*
- 9. Riksdagen förutsätter att regeringen bereder stimulerande skatteåtgärder för att stärka medborgarnas köpkraft i det stegrande ränte- och inflationstrycket.*

Betänkande FiUB 14/2022 rd
Reservation 3

10. Riksdagen förutsätter att regeringen följer de snabbt stigande kostnaderna för mobilitet och boende och förbereder skattesänkningar och skatteåterbäring för att kompensera medborgarna och företagen för det höjda priset på flytande bränsle.

11. Riksdagen förutsätter att regeringen skrider till omfattande åtgärder för att förbättra situationen för barnfamiljer och stötta barns och ungas välbefinnande.

12. Riksdagen förutsätter att regeringen bereder heltäckande och trovärdiga finansierings- och kostnadskalkyler och reserverar behövliga resurser för att få igång sin vårdreform och välfärdsområdena.

13. Riksdagen förutsätter att FPA-ersättningarna inte försämras eftersom vårdskulden till följd av coronakrisen måste åtgärdas och det måste säkerställas att människor har möjlighet att i rätt tid få de hälso- och sjukvårdstjänster de behöver.

14. Riksdagen förutsätter att regeringen omedelbart vidtar åtgärder för att garantera tillgången på social- och hälsovårdspersonal och effektivisera rekryteringen inom sektorn och att den vidtar behövliga åtgärder för att klara av vårdköerna, förbättra nivån på äldreården och den palliativa vården samt vidtar andra brådskande åtgärder för att avhjälpa problemen inom vården av äldre.

15. Riksdagen förutsätter att regeringen vidtar behövliga åtgärder för att trygga lika tillgång till mentalvårdstjänster i rätt tid och för att genomföra terapigarantin.

16. Riksdagen förutsätter att regeringen lämnar en utredning och en helhetsbedömning till riksdagen om både de nationella och de EU-relaterade ekonomiska åtagandena samt om deras konsekvenser för de offentliga finansernas hållbarhet på lång sikt.

17. Riksdagen förutsätter att EU:s fleråriga budgetram inte öppnas till följd av förslaget till nya egna medel, att det inte samtidigt inrättas nya instrument för inkomstöverföringar, såsom en social klimatfond, och att ingen ny solidarisk upplåning godkänns, utan att no-bail-out-regeln i EU-fördragen iakttas.

Helsingfors 14.6.2022

Sari Essayah kd